PRZEGLĄD ORZECZNICTWA EUROPEJSKIEGO DOTYCZĄCEGO SPRAW KARNYCH

Zeszyt nr 1-2/2012
(obejmuje okres 1 stycznia – 30 czerwca 2012 r.)

BIURO STUDIÓW I ANALIZ

DZIAŁ PRAWA EUROPEJSKIEGO

Opr.: Małgorzata Wąsek-Wiaderek[1]

[1] W komentarzach do wyroków ETPCz wyrażane są prywatne poglądy autorki POESK. Nie powinny być one poczytywane za stanowisko Sądu Najwyższego. Ponieważ w opracowaniu zawarte są autorskie omówienia wyroków ETPCz, w przypadku powoływania się na nie, należy wskazać autora.

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ A AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich 4

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich..... 4

II Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego lub dotykających zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych 6

III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz 8

Śliwa przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 10 maja 2012 r., skarga nr 17519/08 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu niezawisłego i bezstronnego, wyłączenie sędziego art. 6 ust. 1 Konwencji) 8

Piechowicz przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 17 kwietnia 2012 r., skarga nr 20071/07 (kluczowe zagadnienia: dostęp do akt postępowania przygotowawczego; kontrola korespondencji osadzonego z obrońcą) 10

Sroka przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 6 marca 2012 r., skarga nr 42801/07 (kluczowe zagadnienia: wznowienie postępowania karnego, prawo do swobody wypowiedzi, prawo prasowe, odmowa opublikowania sprostowania) 13

AII – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy..... 16

Dincer Gül przeciwko Republice Federalnej Niemiec – decyzja z dnia 4 stycznia 2012 r., skarga nr 57249/09 (kluczowe zagadnienia: dostęp do akt postępowania przygotowawczego dla obrońcy ukrywającego się oskarżonego, wobec którego wydano postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania; prawo do obrony, art. 6 ust. 3 (a) i (b) Konwencji) 16

Idalov przeciwko Rosji – wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 22 maja 2012 r., skarga nr 5826/03 (kluczowe zagadnienia: tymczasowe aresztowanie, sposób liczenia czasu trwania tymczasowego aresztowania na gruncie art. 5 ust. 3 Konwencji)..... 18

Stübing przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok Trybunału z dnia 12 kwietnia 2012 r. skarga nr 43547/08 (kluczowe zagadnienia: skazanie za kazirodztwo a prawo do prywatności, art. 8 Konwencji) 23

Scoppola przeciwko Republice Włoskiej (nr 3)– wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 22 maja 2012 r. skarga nr 126/05 (kluczowe zagadnienia: pozbawienie skazanego prawa do głosowania, art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji) 26

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIEŃ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz..... 28

CZĘŚĆ B BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną..... 30

Sprawa C-489/10 – wyrok Trybunału z dnia 5 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Sąd Najwyższy w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi Marcinowi Bondzie (kluczowe zagadnienia: charakter sankcji polegającej na wykluczeniu z pomocy przewidzianej w rozporządzeniu nr 1973/2004, zakaz ne bis in idem, wspólna polityka rolna)..... 30

Sprawa C-27/11 – wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Sąd Administracyjny w Sofii (Bułgaria) w toku postępowania w sprawie Anton Winkov przeciwko Naczalnik Administratiwno-nakazatełna dejnost (kluczowe zagadnienia: zakres prejudycjalnej kompetencji TS do dokonywania wykładni Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Karty Praw Podstawowych, niedopuszczalność kierowania pytań prejudycjalnych

dotyczących wykładni konwencji oraz decyzji ramowych przez sąd państwa, które nie złożyło deklaracji na podstawie dawnego art. 35 Traktatu o Unii Europejskiej) 33

Sprawa C-192/12 PPU – wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Korkein oikeus (Finlandia) w dniu 24 kwietnia 2012 r. w postępowaniu Melvin West przeciwko Virallinen syyttäjä (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania, kilkakrotne przekazanie w trybie europejskiego nakazu aresztowania, rozumienie pojęcia „wykonujące nakaz państwo członkowskie") 38

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych 40

sprawa C-31/12 – pytanie prejudycjalne Sądu Rejonowego w Zakopanem, skierowane w dniu 23 stycznia 2012 r. w toku postepowania karnego Wojciechowi Ziemskiemu i Andrzejowi Kozakowi (kluczowe zagadnienia: gry hazardowe, rozumienie pojęcia „przepis techniczny") 40

sprawa C-60/12 – pytanie prejudycjalne sądu w Pradze, skierowane dnia 27 lutego 2012 r. w toku postępowania zainicjowanego odwołaniem Mariána Baláža (kluczowe zagadnienia: decyzja ramowa w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym) 40

Akty prawne Unii Europejskiej przyjęte w dziedzinie Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych w pierwszym półroczu 2012 r. 42

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 stycznia - 30 czerwca 2012 r. 42

CZEŚĆ A

AI – Orzecznictwo ETPCz w sprawach polskich

I. Informacje ogólne i dane statystyczne o wyrokach wydanych w sprawach polskich

W okresie od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca 2012 r. Trybunał ogłosił 26 wyroków w sprawach polskich, z czego 18 dotyczyło wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Ze względu na wagę i różnorodność zagadnień poruszanych w tych orzeczeniach, zostaną one poniżej pogrupowane według praw konwencyjnych, których dotyczą.

I. Zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania (art. 3 Konwencji):

- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącemu odpowiednich warunków bytowych lub opieki medycznej w zakładzie karnym lub areszcie śledczym: wyrok z dnia 31 maja 2012 r. *Grzywaczewski p. Polsce*, skarga nr 18364/06.
- Naruszenie art. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego osadzenia tymczasowo aresztowanego w warunkach określonych w art. 212a i 212b Kodeksu karnego wykonawczego (jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu): wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Piechowicz p. Polsce*, skarga nr 20071/07; wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Horych p. Polsce*, skarga nr 13621/08.

II. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 Konwencji):

- Naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu przetrzymywania oskarżonego w szpitalu psychiatrycznym pomimo uchylenia stosowania środka zabezpieczającego: wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r. *Biziuk p. Polsce*, skarga nr 24580/06.
- Naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu przetrzymywania skazanego w zakładzie karnym 6 dni od daty wydania prawomocnego postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbycia reszty kary: wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Mamełka p. Polsce*, skarga nr 16761/07.
- Naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania: wyrok z dnia 14 lutego 2012 r. *Gałązka p. Polsce*, skarga nr 18661/09; wyrok z dnia 21 lutego 2012 r. *Ruprecht p. Polsce*, skarga nr 39912/06; wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Piechowicz p. Polsce*, skarga nr 20071/07.
- Brak naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji (przy zarzucie zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania): wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Simonov p. Polsce*, skarga nr 45255/07.
- Naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego rozpoznawania zażalenia skarżącego w przedmiocie środka zabezpieczającego: wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r. *Biziuk p. Polsce*, skarga nr 24580/06.

- Naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu niezapewnienia oskarżonemu dostępu do akt postępowania przygotowawczego w związku z procedurą zaskarżania postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania: wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Piechowicz p. Polsce*, skarga nr 20071/07.

III. Prawo do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji):

- Naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) Konwencji z powodu niezapewnienia dostępu do kasacyjnego etapu postępowania: wyrok z dnia 27 marca 2012 r. *Nowaszewski p. Polsce*, skarga nr 7272/09; wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Korgul p. Polsce*, skarga nr 35916/08.
- Naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji (prawo do sądu niezawisłego): wyrok z dnia 10 stycznia 2012 r. *Pohoska p. Polsce*, skarga nr 33530/06.
- Brak naruszenia art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (d) Konwencji (zarzut dotyczył prawa oskarżonego do zadawania pytań świadkom oskarżenia): wyrok z dnia 3 kwietnia 2012 r. *Chmura p. Polsce*, skarga nr 18475/05; wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Fąfrowicz p. Polsce*, skarga nr 43609/07.

IV. Prawo do prywatności (art. 8 Konwencji):

- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu uniemożliwienia lub nieuzasadnionego ograniczenia kontaktów osadzonego z najbliższymi: wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Piechowicz p. Polsce*, skarga nr 20071/07; wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Horych p. Polsce*, skarga nr 13621/08.
- Brak naruszenia art. 8 Konwencji (przy zarzucie nieuzasadnionego ograniczenia kontaktów osadzonego z najbliższymi): wyrok z dnia 21 lutego 2012 r. *Ruprecht p. Polsce*, skarga nr 39912/06.
- Naruszenie art. 8 Konwencji z powodu ocenzurowania korespondencji osadzonego z organami państwowymi, z Europejskim Komitetem do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, z jego adwokatem: wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Piechowicz p. Polsce*, skarga nr 20071/07.
- Brak naruszenia art. 8 Konwencji (ewentualnie niedopuszczalność skargi jako oczywiście bezzasadnej) w odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa do prywatności z powodu cenzurowania korespondencji osadzonego: wyrok z dnia 17 kwietnia 2012 r. *Horych p. Polsce*, skarga nr 13621/08; wyrok z dnia 21 lutego 2012 r. *Ruprecht p. Polsce*, skarga nr 39912/06.

V. Prawo do swobody wypowiedzi (art. 10 Konwencji):

- Naruszenie art. 10 Konwencji z powodu wydania wyroku skazującego za odmowę opublikowania sprostowania: wyrok z dnia 3 kwietnia 2012 r. *Kaperzyński p. Polsce*, skarga nr 43206/07.
- Brak naruszenia art. 10 Konwencji (przy zarzucie nieuzasadnionego ograniczenia swobody wypowiedzi z powodu wydania wyroku skazującego (lub warunkowo umarzającego postępowanie) za zniesławienie): wyrok z dnia 21

lutego 2012 r. *Gąsior p. Polsce*, skarga nr 34472/07; wyrok z dnia 26 czerwca 2012 r. *Ciesielczyk p. Polsce*, skarga nr 12484/05.

VI. Prawo do swobody przemieszczania się (art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji):

- Naruszenie art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji z powodu długotrwałego i nieproporcjonalnego stosowania środka zapobiegawczego zakazu opuszczania kraju – wyrok z dnia 24 stycznia 2012 r., *Miażdżyk p. Polsce*, skarga nr 23592/07.

Inne: w wyroku z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie *Gut p. Polsce* Trybunał dokonał rewizji poprzednio wydanego wyroku w zakresie zasądzenia kosztów postępowania strasburskiego.

W tym samym czasie (pierwsze półrocze 2012 r.) Trybunał wydał 17 decyzji o skreśleniu spraw „karnych" z listy skarg z powodu zaaprobowania jednostronnej deklaracji rządu (wśród tych spraw część decyzji zawierała zarówno orzeczenie o skreśleniu sprawy w odniesieniu do części zarzutów, jak i orzeczenie o niedopuszczalności skargi w odniesieniu do pozostałych zarzutów). Jednostronne deklaracje rządu dotyczyły spraw, w których podnoszone były następujące rodzaje zarzutów: zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania (5 spraw); orzekania przez asesorów (5 spraw), nieodpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania (4 sprawy), naruszenia prawa do prywatności w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności (2 sprawy) oraz naruszenia swobody wypowiedzi w związku z ukaraniem za odmowę opublikowania sprostowania (1 sprawa). W sprawach karnych Trybunał wydał takich decyzji aż 34.

W omawianym okresie Trybunał zatwierdził też ugody zawarte w 17 sprawach dotyczących zarzutu przewlekłości postępowania karnego. Zaproponowane kwoty zadośćuczynień wahały się pomiędzy 7 500 zł a 27 000 zł.

II Informacje o sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego lub dotykających zagadnień ważnych dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych

1. Sprawa *Milena i Andrzej Gil p. Polsce*, skarga nr 46161/11.[2]

W 2001 r. spółka A., opiekująca się terenami zielonymi na obszarze miasta Krakowa, wraz z przedstawicielami Urzędu Miasta Krakowa, dokonała inspekcji drzew na osiedlu Zgoda. Uznano, że siedem topól powinno być usuniętych, ponieważ są stare i mogą obalić się na chodnik. Decyzja o wycince drzew nie została jednak wykonana ze względu na brak środków finansowych. Miast nie przekazało spółce A. stosownych pieniędzy. Dnia 1 sierpnia 2003 r. 22-letnia córka skarżących została przywalona przez konar topoli na chodniku, wskutek czego zmarła. Kilkanaście dni później wszystkie topole przeznaczone

[2] Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":["Gil"],"documentcollectionid":["COMMITTEE","DECISIONS","CLIN","ADVISORYOPINIONS","REPORTS","RESOLUTIONS"]}

do wycinki w 2001 r. zostały usunięte. Dnia 11 sierpnia wszczęto w sprawie dochodzenie, które zostało definitywnie umorzone w 2007 r. Skarżący wnieśli do sądu subsydiarny akt oskarżenia przeciwko 6 osobom z Urzędu Miasta Krakowa i spółki A., zarzucając im narażenie ich córki na niebezpieczeństwo utraty życia (art. 160 § 1 k.k.). Dnia 14 października 2009 r. wszyscy oskarżeni zostali uniewinnieni wyrokiem Sądu Rejonowego. Skarżący odwołali się od tego wyroku do Sądu Okręgowego w Krakowie, który utrzymał go w mocy. Kasacja skarżących na niekorzyść oskarżonych została uznana za oczywiście bezzasadną postanowieniem z dnia 19 stycznia 2011 r.

W postępowaniu przed ETPCz skarżący zarzucają naruszenie art. 2 Konwencji (prawo do życia) w jego aspekcie prewencyjnym (obowiązek ochrony życia), jak również proceduralnym (zarzut nieprzeprowadzenia rzetelnego i skutecznego postępowania przygotowawczego i sądowego dotyczącego śmierci córki skarżących).

Skarga została przekazana rządowi do ustosunkowania się.

2. Sprawa *Jan Załuska p. Polsce,* skarga nr 31804/10.[3]

Skarżący został porwany w 2001 r. przez trzech sprawców. Był przez nich przetrzymywany przez okres prawie trzech miesięcy. W tym czasie był bity, poniżany i zastraszany. Porywacze porzucili go w lesie. Skarżący złożył zawiadomienie o porwaniu. W rok po uwolnieniu policja zatrzymała trzech podejrzanych, dwóch z nich zostało tymczasowo aresztowanych. Zostali zwolnieni z aresztu w 2003 r. W 2004 r. do Sądu Rejonowego w Warszawie wpłynął akt oskarżenia przeciwko dwu oskarżonym. W 2007 r. został wniesiony akt oskarżenia przeciwko trzeciemu z nich, prawnikowi, z którym skarżący miał spotkanie biznesowe przed porwaniem. Obie sprawy zostały połączone i zarejestrowane pod sygnaturą (V K 1827/06). Skarżący występował w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy. W 2008 r. domagał się regularnego wyznaczania rozpraw. W 2009 skutecznie wniósł skargę na przewlekłość postępowania karnego. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził na jego rzecz 5 000 zł, uznając, że rzeczywiście w sprawie doszło do nieuzasadnionej zwłoki. W listopadzie 2009 r. Sąd Rejonowy zdecydował o wyłączeniu sprawy prawnika do odrębnego rozpoznania. W 2011 r. oba postępowania toczyły się przed sądem pierwszej instancji. Nie przesłuchano jeszcze świadków w sprawie i nie wydano wyroku.

Skarżący wniósł skargę do ETPCz, w której zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania. Trybunał zdecydował się jednak skierować do rządu następujące pytanie w tej sprawie:

„Czy postępowanie przygotowawcze i sądowe w tej sprawie naruszało art. 3 Konwencji, mając na względzie proceduralną ochronę przed torturami, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem (por. pkt 131 wyroku w sprawie Labita przeciwko Włochom, skarga nr 26772/95 i wyrok w sprawie Denis Vasilyev przeciwko Rosji, skarga nr 32704/04, pkt 89-100 [...])?”

[3] Streszczenie skargi opracowano na podstawie opisu sprawy udostępnionego przez Trybunał pod adresem: http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":["Za\u0142uska"],"documentcollectionid":["COMMITTEE","DECISIONS","CLIN","ADVISORYOPINIONS","REPORTS","RESOLUTIONS"]}

Sprawa jest w toku.

III. Omówienie wybranych orzeczeń ETPCz

Większość wyroków ETPCz przeciwko Polsce jest na bieżąco tłumaczona na język polski i zamieszczana na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Publikowane są tam zarówno tłumaczenia całych wyroków, jak i ich streszczenia (w tak zwanych zestawieniach kwartalnych). Z tego powodu poniżej omówione zostaną głównie decyzje Trybunału w kwestii dopuszczalności skarg lub te wyroki, które nie są jeszcze dostępne w polskiej wersji językowej.

Wyroki ETPCz w sprawach *Fąfrowicz i Chmura* zostały omówione przeze mnie w opracowaniu: *„Aktualności strasburskie ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień wchodzących w zakres kognicji Sądu Najwyższego w sprawach karnych”*, dostępnym w intranecie SN (analizy działu europejskiego BSiA za 2012 r.).

Śliwa przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 10 maja 2012 r., skarga nr 17519/08 (kluczowe zagadnienia: prawo do sądu niezawisłego i bezstronnego, wyłączenie sędziego art. 6 ust. 1 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W ostatnim czasie zwiększa się liczba skarg, w których podnoszony jest zarzut naruszenia prawa do sądu niezawisłego, niezależnego i ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Sprawa Śliwa po części przypomina sprawę Richert, omówioną w zeszycie POESK za 2011 r. W sprawie Richert zarzut dotyczący obsady sądu został podniesiony dopiero w piśmie uzupełniającym kasację, wniesionym po terminie do wniesienia samej kasacji. Jednak, że względu na to że dotyczył uchybienia stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą i nie został rozpoznany przez Sąd Najwyższy z urzędu, Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji. W sprawie Śliwa skarżący również spóźnił się z podniesieniem zarzutu braku obiektywizmu sądu. Został on sformułowany, pod wpływem uchwały SN w sprawie I KZP 9/07, dopiero w piśmie uzupełniającym apelację. Trybunał jednak nie podzielił stanowiska skarżącego, że sąd odwoławczy miał obowiązek wyjść poza granice skargi i orzekać na podstawie art. 440 k.p.k.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżącym jest były funkcjonariusz służby celnej. Został on oskarżony o przyjęcie łapówki od innego funkcjonariusza celnego (o inicjałach P.D.) w 2004 r. Dnia 29 sierpnia 2006 r. P.D. został nieprawomocnie skazany przez Sąd Okręgowy w Przemyślu za wręczenie łapówki skarżącemu. Przewodniczącym składu orzekającego był sędzia A.S. Wraz z nim orzekali dwaj ławnicy: D.B. i C.J. Dnia 9 listopada 2006 r. Sąd Okręgowy w Przemyślu, orzekając w takim samym składzie, wydał wyrok skazujący skarżącego za przyjęcie łapówki od P.D. Obrońca skarżącego złożył apelację od tego wyroku. Nie podniósł w niej zarzutu braku obiektywizmu składu orzekającego.

Dnia 26 kwietnia 2007 r. Sąd Najwyższy wydał uchwałę w sprawie I KZP 9/07, w której stwierdził:

„W wypadku, gdy materiał dowodowy, na podstawie którego orzeczono w przedmiocie odpowiedzialności karnej jednego ze sprawców czynu, miałby stanowić podstawę dowodową orzeczenia w przedmiocie odpowiedzialności karnej także i innego współsprawcy (podżegacza lub pomocnika) tego samego czynu, sędzia, który dokonał oceny dowodów w odniesieniu do jednej z tych osób, powinien być wyłączony od udziału w sprawie dotyczącej pozostałych, z uwagi na istnienie okoliczności, która "mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności" w rozumieniu art. 41 § 1 k.p.k.”

Dnia 17 sierpnia 2007 r. obrońca skarżącego skierował do Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie pismo, w którym wnosił o uznanie nieprawomocnego skazania skarżącego za rażąco niesprawiedliwe na podstawie art. 440 k.p.k. Zdaniem obrońcy skarżącego, z zacytowanej uchwały SN wynikało, że sąd orzekający w sprawie skarżącego nie był obiektywny a sędziowie powinni wyłączyć się od orzekania.

Dnia 18 października 2007 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie nie uwzględnił apelacji skarżącego i utrzymał wyrok w mocy. Sąd stwierdził, że zarzut braku bezstronności nie został podniesiony w apelacji i dlatego nie może zostać rozpoznany. Zdaniem sądu uchybienie wskazane przez obrońcę z odrębnym piśmie nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej, nie można też uznać, że orzeczenie jest rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu art. 440 k.p.k.

Z decyzji ETPCz wynika, że nie została wniesiona kasacja w tej sprawie.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że nie zapewniono mu prawa do sądu niezawisłego i bezstronnego w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz

Rząd poniósł zarzut niewyczerpania krajowych środków odwoławczych wskazując, że skarżący nie składał w toku postępowania wniosku o wyłączenie sędziego. Nie podniósł też zarzutu braku bezstronności sądu w apelacji od wyroku. Zdaniem skarżącego, argumenty rządu co do skuteczności obu środków były bezpodstawne.

Trybunał podzielił w części stanowisko rządu. Stwierdził mianowicie, że nie musi w tej sprawie rozstrzygać o skuteczności środka prawnego w postaci wniosku o wyłączenie sędziego. Jest bowiem pewne, że gdyby w apelacji został podniesiony zarzut dotyczący braku bezstronności sądu, musiałby on być rozpatrzony przez sąd odwoławczy. Trybunał podzielił zdanie sądu odwoławczego, że pismo przedstawione sądowi przez obrońcę skarżącego kilka miesięcy po upływie terminu do wniesienia środka odwoławczego nie może być traktowane jako rozszerzenie apelacji. Fakt, że Sąd Najwyższy wydał uchwałę po upływie tego terminu nie ma wpływu na ocenę sprawy skarżącego. Jeżeli uważał on, że postępowanie pierwszo-instancyjne w jego sprawie nie było prowadzone rzetelnie, powinien podnieść stosowny zarzut w apelacji.

W odniesieniu do zarzutu, że sąd odwoławczy powinien uchylić wyrok jako rażąco niesprawiedliwy na podstawie art. 440 k.p.k., Trybunał stwierdził jedynie, iż „to kwestia wykładni prawa krajowego, która należy głównie do sądu krajowego".
Ostatecznie Trybunał uznał, że skarżący nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych, dlatego jego skarga jest niedopuszczalna.

*

Piechowicz przeciwko Polsce – wyrok Trybunału z dnia 17 kwietnia 2012 r., skarga nr 20071/07 (kluczowe zagadnienia: dostęp do akt postępowania przygotowawczego; kontrola korespondencji osadzonego z obrońcą)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

W tym wyroku Trybunał obszernie odniósł się do zarzutu zbyt długotrwałego i dolegliwego stosowania wobec skarżącego specjalnego reżimu wykonywania tymczasowego aresztowania, przewidzianego w art. 212a i 212b Kodeksu karnego wykonawczego. W tym zakresie jednak orzeczenie Trybunału nie będzie omówione poniżej. Stanowisko Trybunału w tej kwestii jest bowiem obszernie zreferowane w wyroku *Horych przeciwko Polsce*, wydanym tego samego dnia, którego streszczenie jest opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Dlatego ograniczę się do zaprezentowania wyłącznie tych partii wyroku, które odnoszą się do zarzutu braku dostępu skarżącego do akt postępowania przygotowawczego i cenzury jego korespondencji z adwokatem.

Zaskakuje bardzo wysoka kwota zadośćuczynienia zasądzona w tej sprawie na rzecz skarżącego: 18 000 euro. Prima facie można uznać, że powodem zasądzenia takiej kwoty jest dolegliwość stosowania reżimu „N" wobec osadzonego a nie stwierdzone naruszenia proceduralne. Jednak to wstępne założenie zostaje obalone przez fakt, że w sprawie *Horych* (wyrok wydany tego samego dnia) przy stwierdzeniu naruszenia art. 3 i 8 Konwencji i zdecydowanie dłuższym okresie stosowania wobec skarżącego reżimu „N" (niebezpieczny), bo trwającym 7 lat do wydania wyroku przez ETPCz, kwota zadośćuczynienia zasądzonego przez Trybunał to 5 000 euro. Dotychczas Trybunał zasądzał po 1 000-2 000 euro za naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji, czy naruszenie art. 8 Konwencji z powodu cenzurowania korespondencji osadzonego. W przypadku stwierdzenia przewlekłości tymczasowego aresztowania zazwyczaj zasądzana kwota to 6 000 euro. Zatem nawet kumulacja naruszeń stwierdzonych w tej sprawie przy zastosowaniu dotychczas zasądzanych w praktyce kwot zadośćuczynień nie powinna spowodować przyznania skarżącemu tak wysokiej kwoty. Pozostaje uznać, że Trybunał postanowił zmienić swą praktykę w tym względzie albo uznał, że zakres naruszeń stwierdzonych w tej sprawie uzasadnia tak wysokie zadośćuczynienie.

1. Stan faktyczny sprawy

Przeciwko skarżącemu toczyły się trzy postępowania karne: pierwsze w sprawie o sygnaturach IX K 1054/07 i IX K 31/11 dotyczyło zarzutów związanych z obrotem substancjami psychotropowymi i praniem pieniędzy, drugie w sprawie o sygnaturze IV K 413/06 dotyczyło m.in. rozboju i kradzieży, oraz trzecie, o sygnaturze IV K 220/08 i IV K 394/08, w którym skarżącemu zarzucono m.in. udział w zorganizowanej grupie

przestępczej. W toku pierwszego postępowania skarżący był tymczasowo aresztowany od dnia 21 czerwca 2006 r. do dnia 24 października 2008 r.

W drugim postępowaniu karnym stosowano tymczasowe aresztowanie wobec skarżącego w okresie od dnia 22 czerwca 2006 r. do dnia 21 czerwca 2008 r. W tym postępowaniu dnia 2 lipca 2009 r. Sąd Rejonowy w Lublinie wydał wyrok uniewinniający oskarżonego od wszystkich zarzutów.

W trzecim postępowaniu karnym skarżący był tymczasowo aresztowany od dnia 10 października 2007 r. do dnia 2 lipca 2010 r. Nieprawomocnym wyrokiem z dnia 16 czerwca 2011 r. Sąd Okręgowy w Lublinie skazał skarżącego na karę łączną 5 lat pozbawienia wolności i grzywnę. Postępowanie odwoławcze jest w toku.

W czasie trwania postępowania przygotowawczego o sygnaturze VI Ds. 54/07/S, obrońca skarżącego trzykrotnie zwracał się do Prokuratora Okręgowego w Lublinie o udostępnienie skarżącemu akt śledztwa. Wnioski zostały złożone w następujących terminach:

- 2 listopada 2007 r. (odmowa uwzględnienia wniosku nastąpiła dnia 8 listopada 2007 r., zarządzenie utrzymane w mocy dnia 10 grudnia 2007 r.);
- 27 grudnia 2007 r. (skarżący domagał się dostępu do 86 z 1200 stron akt postępowania przygotowawczego; odmowa uwzględnienia wniosku nastąpiła dnia 15 stycznia 2008 r., zarządzenie utrzymano w mocy dnia 29 lutego 2008 r.);
- 11 marca 2008 r. (odmowa uwzględnienia wniosku nastąpiła dnia 31 marca 2008 r.).

Skarżący twierdzi, że od maja 2008 r., kiedy to wniesiony został akt oskarżenia do sądu w jednej ze spraw, nadal nie ma dostępu do akt postępowania przygotowawczego.

W toku postępowania strasburskiego skarżący przedstawił Trybunałowi kilka kopert, które zostały opieczętowane znakiem „Ocenzurowano” przez prokuratora lub Sąd Okręgowy w Lublinie. Jedna koperta zawierała list od obrońcy skarżącego (data ocenzurowania: 25 czerwca 2007 r.). Ślady ocenzurowania zawierały także koperty, w których były przesyłane do skarżącego listy od Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu oraz z Urzędu Integracji Europejskiej.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący podniósł następujące zarzuty:
1) naruszenia art. 3 Konwencji z powodu stosowania wobec niego reżimu „niebezpiecznego osadzonego” od dnia 12 października 2007 r. do dnia jego zwolnienia z aresztu 2 lipca 2010 r.;
2) naruszenia art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia mu odpowiednich warunków bytowych wykonywania tymczasowego aresztowania w Areszcie Śledczym w Radomiu i w Areszcie Śledczym w Lublinie;
3) naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji z powodu zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania;
4) naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu niezapewnienia mu dostępu do akt postępowania przygotowawczego w toku procedury przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania;

5) naruszenia art. 8 Konwencji z powodu nieuzasadnionego ograniczenia kontaktów skarżącego z rodziną w czasie osadzenia w areszcie śledczym;
naruszenia art. 8 Konwencji z powodu cenzurowania jego korespondencji z rożnymi podmiotami, w tym z jego obrońcą.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał stwierdził naruszenie art. 3, 5 ust. 3, 5 ust. 4 i 8 Konwencji, uznając zarzuty skarżącego za zasadne. Jedynie zarzut niezapewnienia właściwych warunków bytowych odbywania tymczasowego aresztowania został uznany za niedopuszczalny ze względu na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych. Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 18 000 euro zadośćuczynienia. Jak już wskazano, poniżej omówione zostanie jedynie uzasadnienie stwierdzenia naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji oraz art. 8 Konwencji w odniesieniu do cenzurowania korespondencji z adwokatem.

3.1. Rozstrzygnięcie ETPCz odnoszące się do zarzutu naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji.

Po raz kolejny Trybunał przypomniał, że dla potrzeb prowadzenia obrony przez oskarżonego w toku procedury stosowania tymczasowego aresztowania nie jest konieczne zapewnienie mu dostępu do wszystkich akt postępowania przygotowawczego a jedynie do tych, które są istotne dla realizacji tego prawa. Uzasadnienie dla stwierdzenia naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji jest zawarte jedynie w 2 punktach wyroku, które przedstawiam poniżej (w moim tłumaczeniu):

„203. Postępowania wchodzące w zakres art. 5 ust. 4 Konwencji dotyczące rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania muszą być kontradyktoryjne i musi być w nich zapewniona „równość broni" stron procesowych, prokuratora i tymczasowo aresztowanego. „Równość broni" nie jest zagwarantowana, jeżeli skarżący lub jego obrońca są pozbawieni dostępu do tych dokumentów z akt postępowania przygotowawczego, które są istotne (essential) dla efektywnego kwestionowania zasadności tymczasowego aresztowania [...]
Wszelkie ograniczenia w dostępie podejrzanego lub jego obrońcy do dokumentów w aktach sprawy, które obciążają podejrzanego (są podstawą formułowania zarzutów przez prokuratora) muszą być bezwzględnie konieczne dla ochrony istotnego interesu publicznego. Tam, gdzie pełne ujawnienie dokumentów z akt *(full disclosure)* nie jest możliwe, z art. 5 ust. 4 wynika obowiązek zniwelowania wynikających z tego utrudnień w prowadzeniu obrony w taki sposób, żeby podejrzany nadal miał możliwość kwestionować w sposób efektywny stawiane mu zarzuty (por. A. i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, wyrok Wielkiej Izby, skarga nr 3455/05, § 205).
[...]

204. Mając na względzie wnioski płynące z dotychczasowego orzecznictwa jak i to, że skarżący został pozbawiony dostępu do dokumentów odnoszących się do okoliczności usprawiedliwiających jego tymczasowe aresztowanie a jednocześnie nie rozważono podjęcia środków, które mogłyby zniwelować brak dostępu do akt [...], Trybunał stwierdza, że postępowanie, w którym skarżący kwestionował zasadność tymczasowego aresztowania, było prowadzone z naruszeniem art. 5 ust. 4 Konwencji."

3.2. Rozstrzygnięcie ETPCz odnoszące się do zarzutu naruszenia art. 8 Konwencji z powodu cenzurowania korespondencji z obrońcą.

Trybunał stwierdził, że ocenzurowanie listu obrońcy do skarżącego było zgodne z prawem krajowym, mianowicie z art. 217a § 1 k.k.w. Pozostało ocenić, czy ingerencja w prawo skarżącego do swobody korespondencji była konieczna w społeczeństwie demokratycznym i podjęta w godnym ochrony celu.
Trybunał uznał, że cel cenzury mieścił się w art. 8 ust. 2 Konwencji, jednak nie była ona „konieczna w społeczeństwie demokratycznym".

Trybunał podkreślił, że kontakty oskarżonego z jego obrońcą powinny być chronione w szczególny sposób. Jeżeli bowiem oskarżony nie miałby możliwości swobodnego kontaktowania się z obrońcą i nie mógłby przekazywać swojemu adwokatowi instrukcji co do prowadzenia obrony, to korzystanie przez oskarżonego z pomocy obrońcy straciłoby swą użyteczność.

Zapoznawanie się z treścią korespondencji oskarżonego z obrońcą może być dozwolone wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach, gdy organy ścigania mają uzasadnione podstawy by twierdzić, że swoboda kontaktów z obrońcą jest nadużywana w ten sposób, że treść listu zagraża bezpieczeństwu jednostki penitencjarnej, bezpieczeństwu innych osób lub może być podstawą oskarżenia o przestępstwo („*are otherwise of a criminal nature*"). To, czy zachodzą „uzasadnione podstawy" do ingerencji, należy oceniać w świetle okoliczności konkretnej sprawy. Musza jednak zostać ustalone fakty i uzyskane informacje, na podstawie których obiektywny obserwator uznałby, że swoboda kontaktów oskarżonego z jego obrońcą jest nadużywana w wymienionych celach.

Ponieważ w sprawie skarżącego nie istniały żadne okoliczności usprawiedliwiające ingerencję w swobodę kontaktów skarżącego z obrońcą, Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji.

*

Sroka przeciwko Polsce – decyzja Trybunału z dnia 6 marca 2012 r., skarga nr 42801/07 (kluczowe zagadnienia: wznowienie postępowania karnego, prawo do swobody wypowiedzi, prawo prasowe, odmowa opublikowania sprostowania)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Trybunał stwierdził, że wznowienie postępowania karnego na wniosek, przewidziane w art. 540 § 3 k.p.k. może nastąpić nie tylko wskutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ale również z powodu decyzji o skreśleniu sprawy z listy skarg, wydanej na podstawie art. 37 ust. 1 lit c) Konwencji[4] i zatwierdzającej jednostronną deklarację rządu.

[4] Art. 37 Konwencji stanowi:
1. Trybunał może w każdej fazie postępowania zdecydować o skreśleniu skargi z listy spraw, jeżeli okoliczności prowadzą do wniosku, że:
[...]
c)z jakiejkolwiek innej przyczyny ustalonej przez Trybunał nie jest uzasadnione dalsze rozpatrywanie skargi. Jednakże Trybunał kontynuuje rozpatrywanie skargi, jeśli wymaga tego poszanowanie praw człowieka w rozumieniu Konwencji i jej protokołów.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący jest dziennikarzem. Dnia 16 lipca 2004 r. w weekendowym wydaniu „Pulsu Biznesu" skarżący opublikował artykuł zatytułowany „Śląskie Stopy", opisujący w krytyczny sposób proces prywatyzacji Huty w Łaziskach, zakupionej przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością GEMI. Dnia 27 lipca 2004 r. prawnik spółki GEMI wysłał do skarżącego list, w którym domagał się opublikowania sprostowania nieprawdziwych informacji zawartych we wspomnianym artykule.
Dnia 20 sierpnia 2004 r. skarżący udzielił prawnikowi GEMI odpowiedzi na piśmie, w której odmówił opublikowania sprostowania stwierdzając, że treści zawarte w artykule były prawdziwe.
Prawnik GEMI zawiadomił policję o popełnieniu przez skarżącego czynu zabronionego z art. 46 ustawy prawo prasowe. Wszczęto postępowanie karne, które zakończyło się wydaniem wyroku skazującego skarżącego na karę grzywny w wysokości 3 000 zł za odmowę opublikowania sprostowania. Skarżący złożył wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie kasacji nadzwyczajnej w jego sprawie. Rzecznik jednak nie znalazł podstaw do uruchomienia kasacyjnej kontroli wyroku skazującego.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Dnia 1 grudnia 2010 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 46 § 1 ustawy prawo prasowe z zw. z art. 31 i 32 § 1 tej ustawy jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. Jednocześnie utrata mocy obowiązującej wymienionych przepisów została odroczona o 18 miesięcy.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił, że skazanie go za odmowę opublikowania sprostowania stanowiło nieuzasadnioną ingerencję w swobodę wypowiedzi, zagwarantowaną w art. 10 Konwencji.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz

W tej sprawie rząd złożył jednostronną deklarację na podstawie art. 37 ust. 1c Konwencji, przyznając zaistnienie naruszenia prawa skarżącego do swobody wypowiedzi i zobowiązując się do zapłaty na rzecz skarżącego kwoty 18 000 zł.

Pełnomocnik skarżącego listem z dnia 30 września 2011 r. poinformował Trybunał, że sprzeciwia się uwzględnieniu jednostronnej deklaracji rządu. Wskazał, że skarżący jest zainteresowany przede wszystkim uzyskaniem wznowienia postępowania karnego w swojej sprawie. Tymczasem, zdaniem pełnomocnika skarżącego, wznowienie postępowania karnego na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. nie jest możliwe w przypadku wydania przez Trybunał decyzji o skreśleniu sprawy z listy skarg ze względu na zaaprobowanie jednostronnej deklaracji rządu.

Trybunał przypomniał, że może zaaprobować jednostronną deklarację rządu nawet wówczas, gdy skarżący się temu sprzeciwia. Podkreślił, że oprócz zobowiązania się do wypłacenia skarżącemu satysfakcjonującej kwoty zadośćuczynienia, w deklaracji rząd

2. Trybunał może podjąć decyzję o ponownym wpisaniu skargi na listę spraw, jeśli uzna, że okoliczności uzasadniają takie postępowanie.

jednoznacznie przyznał, iż miało miejsce naruszenie prawa skarżącego do swobody wypowiedzi.

Następnie Trybunał dokonał wykładni art. 540 § 3 k.p.k. i uznał, że **decyzja o skreśleniu sprawy z listy skarg mieści się w pojęciu „rozstrzygnięcia", jakim posługuje się ten przepis. Trybunał zauważył, że inaczej niż prawo innych państw, art. 540 § 3 k.p.k. nie uzależnia wznowienia postępowania karnego od wydania wyroku przez międzynarodowy organ sądowy. Zatem podstawę wznowienia może stanowić też inna niż wyrok decyzja takiego organu.**

Trybunał założył zatem, że skarżący może – powołując się na decyzję o skreśleniu sprawy z listy skarg – złożyć wniosek o wznowienie postępowania karnego w jego sprawie. Z tego powodu zaaprobował jednostronną deklarację rządu i wydał rzeczoną decyzję o skreśleniu sprawy skarżącego z listy skarg.

* *
*

AII – Orzecznictwo ETPCz w sprawach przeciwko innym państwom Rady Europy

Dincer Gül przeciwko Republice Federalnej Niemiec – decyzja z dnia 4 stycznia 2012 r., skarga nr 57249/09 (kluczowe zagadnienia: dostęp do akt postępowania przygotowawczego dla obrońcy ukrywającego się oskarżonego, wobec którego wydano postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania; prawo do obrony, art. 6 ust. 3 (a) i (b) Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Trybunał wyraźnie rozróżnił wymagany standard dostępu do akt postępowania przygotowawczego wówczas, gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany od tego, jaki powinien być zapewniony obrońcy podejrzanego pozostającego na wolności i ukrywającego się przed organami ścigania. Potwierdził jednocześnie obowiązek respektowania gwarancji art. 6 ust. 3 Konwencji już na etapie postępowania przygotowawczego uznając, że art. 5 ust. 4 Konwencji znajduje zastosowanie jedynie wówczas, gdy podejrzany jest rzeczywiście pozbawiony wolności.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący jest obywatelem Turcji. Jego ostatni znane miejsce pobytu to Garbsen w Republice Federalnej Niemiec. W nieustalonym dniu organy ścigania wszczęły śledztwo przeciwko skarżącemu i kilku innym osobom w związku z podejrzeniem handlu narkotykami. Dnia 28 stycznia 2005 r. dokonano przeszukania w mieszkaniu rodziców skarżącego. W trakcie śledztwa zgromadzone zostały materiały z podsłuchu i innych czynności, potwierdzające zarzuty stawiane skarżącemu.

Dnia 1 lutego 2005 r. Sąd w Neustadt wydał nakaz aresztowania skarżącego w związku z zarzutem nielegalnego sprowadzania narkotyków z Holandii wspólnie z B., D. i K. W postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec skarżącego sąd wskazał na następujące okoliczności uzasadniające podejrzenie popełnienia przestępstwa: zatrzymanie ponad 4 gramów marihuany w czasie przeszukania mieszkania rodziców skarżącego, zeznania trzech funkcjonariuszy policji biorących udział w przeszukaniu, dowody z nagrań uzyskanych z podsłuchu. Sąd stwierdził m.in., że należy podejrzewać, iż skarżący dysponuje znaczną kwotą pieniędzy, gdyż u współpodejrzanych zabezpieczono znaczne sumy. To może mu ułatwić ucieczkę i ukrywanie się przed organami ścigania. Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania liczyło półtorej strony.

W czasie trwania postępowania przygotowawczego w sprawie, jak i postępowania strasburskiego, skarżący ukrywał się i miejsce jego pobytu nie było znane.

Dnia 17 lutego 2005 r. adwokat skarżącego poinformował organy ścigania, że skarżący ustanowił go swoim obrońcą i złożył wniosek o udostępnienie mu akt śledztwa. Wniosek o dostęp do akt został następnie ponowiony dnia 17 marca 2005 r. Dnia 24 marca 2005 r. prokurator odmówił udzielenia dostępu do akt powołując się na konieczność ochrony interesu toczącego się śledztwa. Obrońca skarżącego uruchomił sądową kontrolę tej

decyzji, jednak sąd nie uwzględnił zażalenia obrońcy. Sąd nie stwierdził wyjątkowych okoliczności uzasadniających uchylenie decyzji prokuratora. Uznał, że obrońca skarżącego otrzymał uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, w którym wskazane zostały dowody na poparcie zarzutów stawianych skarżącemu.

W 2006 r. prokurator poinformował skarżącego[5], że decyzja o odmowie dostępu do akt będzie obowiązywała przez cały czas jego ukrywania się. Kolejny wniosek obrońcy o dostęp do akt z dnia 24 lipca 2007 r. również nie został uwzględniony W styczniu 2008 r. obrońca skarżącego złożył skargę dyscyplinarną do prokuratora nadrzędnego na prokuratora, który odmawiał dostępu do akt. Została ona uznana za bezzasadną decyzją z dnia 4 lutego 2008 r. Prokurator nadrzędny stwierdził, że skarżący nadal utrzymuje kontakty z osobami zajmującymi się handlem narkotykami w Turcji, zatem ujawnienie mu akt mogłoby zagrażać interesom postępowania przygotowawczego.

Obrońca skarżącego wniósł skargę konstytucyjną w sprawie. Nie została ona jednak przyjęta do merytorycznego rozpoznania, gdyż Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że decyzja w sprawie dostępu do akt może być zmieniona w każdym czasie.
Po ponownym bezskutecznym wnioskowaniu o dostęp do akt w kwietniu 2008 r., obrońca złożył kolejną skargę konstytucyjną, która została uznana za niedopuszczalną.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie art. 6 ust. 3 (a) i (b) Konwencji z powodu odmowy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego jego obrońcy, co uniemożliwiło mu skuteczne prowadzenie obrony w toku śledztwa.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Najpierw Trybunał rozważył, czy skarżący może być uznany za „oskarżonego" w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, pomimo tego, że nie został przesłuchany w tym charakterze w toku śledztwa. Zdaniem Trybunał skarżący musiał być świadomy prowadzonego przeciwko niemu śledztwa co najmniej od dnia 17 lutego 2005 r., kiedy to jego obrońca zgłosił się do udziału w sprawie i złożył wniosek o dostęp do akt sprawy. Dlatego od tego czasu miał prawo powoływać się na gwarancje art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 Konwencji.

Trybunał uznał, że informacje przekazane skarżącemu w uzasadnieniu nakazu przeszukania wydanego w dniu 28 stycznia 2008 r. i w postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania z dnia 1 lutego 2005 r. były wystarczające dla realizacji jego prawa do „niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia", które gwarantuje mu art. 6 ust. 3 (b) Konwencji.

Odnosząc się do zarzutów skarżącego dotyczących odmowy udostępnienia akt w czasie trwania śledztwa, Trybunał stwierdził, że **nie podziela stanowiska skarżącego, jakoby taki sam standard dostępu do akt należało zapewnić oskarżonemu kwestionującemu zasadność tymczasowego aresztowania w postępowaniu**

[5] prawdopodobnie listem wysłanym na adres rodziców, pod którym skarżący dawniej mieszkał – to nie zostało jednak sprecyzowane w wyroku.

przygotowawczym jak oskarżonemu, wobec którego wydano nakaz aresztowania, ale skutecznie ukrywa się on przed organami ścigania. Trybunał uznał tym samym, że potrzeba ochrony interesów śledztwa i jego efektywności może skutkować odmową udostępnienia podejrzanemu części informacji zawartych w aktach sprawy. W szczególności potrzeba ochrony efektywności śledztwa istnieje wówczas, gdy podejrzany – tak jak skarżący w omawianej sprawie – ukrywa się przed organami ścigania i nie został jeszcze przesłuchany w sprawie.

Trybunał stwierdził również, że nie można uznać odmowy udostępnienia akt za przejaw arbitralnego działania prokuratora. Istniały bowiem podejrzenia, że skarżący ukrywając się utrzymuje kontakty ze światem przestępczym w Turcji. Ponadto prokuratur argumentował, że jest rzeczą istotną, aby skarżący, jeżeli zostanie zatrzymany i zechce przyznać się do winy, złożył wyjaśnienia nie kierując się wiedzą uzyskaną z akt postępowania przygotowawczego.

Następnie Trybunał odnotował, że nie istnieje ryzyko, iż brak dostępu do akt śledztwa utrudni prowadzenie obrony skarżącego w postępowaniu sądowym. Trybunał podkreślił też, że prawo niemieckie nie dopuszcza prowadzenia postępowania sądowego *in absentia* w tej kategorii spraw, więc niemożność rozpoczęcia postępowania przed sądem i przedłużanie śledztwa jest spowodowane wyłącznie ukrywaniem się skarżącego.

Zarzuty skarżącego zostały uznane jednogłośnie za oczywiście bezzasadne a skarga - za niedopuszczalną.

*

Idalov przeciwko Rosji – wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 22 maja 2012 r., skarga nr 5826/03 (kluczowe zagadnienia: tymczasowe aresztowanie, sposób liczenia czasu trwania tymczasowego aresztowania na gruncie art. 5 ust. 3 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Ten wyrok ma istotne znaczenie praktyczne także dla polskich sądów. Trybunał przesądził w nim, usuwając dotychczasowe rozbieżności w orzecznictwie, że w przypadku kilkakrotnego stosowania tymczasowego aresztowania w toku tej samej sprawy, dla każdego z okresów detencji, przerywanych pobytami na wolności, 6-miesięczny termin do wniesienia skargi strasburskiej biegnie oddzielnie. Oznacza to w rezultacie opowiedzenie się Trybunału przeciwko łącznemu traktowaniu tych okresów dla potrzeb ustalenia, czy tymczasowe aresztowanie jest nadmiernie długotrwałe.

Po raz kolejny Trybunał potwierdził również, że sądowa kontrola przedłużającego się stosowania tymczasowego aresztowania powinna mieć charakter kontradyktoryjny i respektować równość stron.

1. Stan faktyczny sprawy

Przedmiotem tej skargi było kilka zarzutów skarżącego, odnoszących się do różnych aspektów postępowania karnego, prowadzonego przeciwko skarżącemu. W prezentacji wyroku zostaną pominięte okoliczności sprawy odnoszące się do warunków osadzenia

skarżącego w areszcie śledczym, cenzurowania jego korespondencji i przewlekłości postępowania karnego.

Skarżący został tymczasowo aresztowany dnia 11 czerwca 1999 r. w związku z podejrzeniem popełnienia kilku przestępstw, w tym pobicia, nielegalnego posiadania broni oraz substancji psychotropowych. W kwietniu 2000 r. rozpoczęło się postępowanie sądowe w sprawie. Po kilku rozprawach, w czasie których nie udało się otworzyć przewodu sądowego, we wrześniu 2000 r. sąd zdecydował o zwrocie sprawy do postępowania przygotowawczego. Ponowne wniesienie aktu oskarżenia nastąpiło w lipcu 2001 r.

Dnia 6 lipca 2001 r. skarżący został zwolniony z aresztu. Pomimo wyznaczenia kilku terminów rozpraw, ponownie nie doszło do otwarcia przewodu sądowego. Dnia 29 października 2002 r. sąd zdecydował o uchyleniu poręczenia majątkowego i ponownie zastosował tymczasowe aresztowanie wobec skarżącego.

Ostatecznie przewód sądowy otwarto na rozprawie dnia 17 września 2003 r. Wyrok skazujący skarżącego na karę 15 lat pozbawienia wolności został ogłoszony dnia 24 listopada 2003 r. Postępowanie odwoławcze poskutkowało uniewinnieniem skarżącego od części zarzutów i obniżeniem kary do 10 lat pozbawienia wolności.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Zgodnie z art. 258 rosyjskiego k.p.k., sąd może zastosować następujące kary porządkowe wobec uczestników rozprawy: 1) ostrzeżenie, 2) usunięcie z sali rozpraw; 3) karę pieniężną. Zgodnie z art. 258 § 3 rosyjskiego k.p.k., rozprawa, jak również wysłuchanie mów końcowych, może się obyć pod nieobecność oskarżonego wydalonego z sali rozpraw. W takim przypadku oskarżony musi powrócić do sali rozpraw w celu przedłożenia mowy końcowej. Wyrok zawsze musi być ogłoszony w obecności oskarżonego.

3. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił: 1) naruszenie art. 3 Konwencji przez niezapewnienie mu odpowiednich warunków bytowych w areszcie śledczym; 2) naruszenie art. 3 Konwencji przez niezapewnienie odpowiednich warunków transportowania skarżącego do sądu, jak również niezagwarantowanie godziwych warunków bytowych w celi, w której skarżący oczekiwał na rozprawę i na transport powrotny do aresztu po rozprawie; 3) naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji przez zbyt długotrwałe rozpoznawanie jego zażaleń na postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania; 4) naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji przez niezapewnienie kontradyktoryjności postępowania w przedmiocie zażaleń na postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania; 5) naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji przez zbyt długotrwałe stosowanie tymczasowego aresztowania; 6) naruszenie jego prawa do obrony z powodu wydalenia go z sali rozpraw (art. 6 Konwencji); 7) naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania karnego; 8) naruszenie art. 8 Konwencji z powodu cenzurowania jego korespondencji.
Poniżej omówione zostanie rozstrzygnięcie ETPCz dotyczące zarzutów wymienionych w punktach: 3), 4), 5) i 6).

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Trybunał stwierdził naruszenie: art. 3 Konwencji (w odniesieniu do obu zarzutów), art. 5 ust. 3 Konwencji, art. 5 ust. 4 Konwencji (również w odniesieniu do obu zarzutów), art. 6 Konwencji (w odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa do obrony), brak naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji (w odniesieniu do zarzutu przewlekłości postępowania karnego) i naruszenie art. 8 Konwencji.

4.1. Rozstrzygnięcie ETPCz w doniesieniu do art. 5 ust. 3 Konwencji

Precedensowy charakter omawianego wyroku polega na rozstrzygnięciu istniejącej w orzecznictwie rozbieżności co do tego, czy w przypadku kilkakrotnego stosowania tymczasowego aresztowania w toku procesu każdy z okresów detencji należy oceniać odrębnie z punktu widzenia art. 5 ust. 3 Konwencji, czy też ocenie podlega zsumowany czas stosowania tego środka zapobiegawczego.

Trybunał ustalił, że skarżący był tymczasowo aresztowany dwukrotnie: w okresie od dnia 11 czerwca 1999 r. do dnia 6 lipca 2001 r. oraz od dnia 29 października 2002 r. do dnia 24 listopada 2003 r. Czas przerwy między wymienionymi okresami tymczasowego aresztowania wyniósł ponad rok. Skarżący złożył skargę 6 lutego 2003 r., zatem po upływie 6 miesięcy od dnia, w którym zakończył się pierwszy okres stosowania tymczasowego aresztowania.

Trybunał stwierdził, że w dotychczasowym orzecznictwie podobne stany faktyczne były różnie oceniane przez poszczególne składy orzekające i uznał, że konieczne jest ujednolicenie stanowiska w tej kwestii.

Pierwsze stanowisko zostało wyrażone w sprawie *Neumeister przeciwko Austrii* z dnia 27 czerwca 1968 r. W odniesieniu do podobnej sytuacji jak zaistniała w omawianej sprawie, Komisja orzekła, że 6-miesięczny termin do wniesienia skargi stosuje się odrębnie do każdego z dwóch okresów tymczasowego aresztowania. W rezultacie Komisja nie badała, czy pierwszy z okresów detencji był zgodny z art. 5 ust. 3 Konwencji. Komisja stwierdziła jednocześnie, że przy ocenie drugiego okres detencji należy brać pod uwagę fakt, że skarżący był już uprzednio tymczasowo aresztowany w sprawie.

W późniejszym okresie Trybunał zajmował odmienne stanowisko i czynił to bez zaznaczania, że odchodzi od poglądu wyrażonego w sprawie *Neumeister*. Trybunał sumował wszystkie okresy stosowania tymczasowego aresztowania w danej sprawie i nie badał, czy w odniesieniu do części z nich zachowano 6-miesięczny termin do wniesienia skargi. Tak uczynił m.in. w sprawie *Kemmache przeciwko Francji* (wyrok z dnia 27 listopada 1991 r.). Podobnie w sprawie *Mitev przeciwko Bułgarii* (wyrok z dnia 22 grudnia 2004 r.) Trybunał uznał, że dla oceny, czy tymczasowe aresztowanie było nadmiernie długotrwałe, należy brać pod uwagę sumę wszystkich okresów jego stosowania w toku procesu.

Ostatnio Trybunał znowu zaczął oceniać poszczególne okresy stosowania detencji odrębnie, stosując do każdego z nich 6-miesięczny termin jako warunek dopuszczalności skargi. Tym samym Trybunał powrócił do stanowiska wypracowanego w wyroku *Neumeister*. Uwidoczniło się to zwłaszcza w sprawie *Bordikov przeciwko Rosji* (wyrok z dnia 8 października 2009 r.) i w wielu innych orzeczeniach wydanych po wyroku *Bordikov*.

Trybunał, orzekając w składzie Wielkiej Izby uznał, że opisane rozbieżności muszą być usunięte w celu zapewnienia przewidywalności orzecznictwa, która lepiej zrealizuje wymogi sprawiedliwości. Trybunał stwierdził, że stanowisko wyrażone w sprawie *Neumeister* najlepiej oddaje intencję państw-stron Konwencji, jaka towarzyszyła przyjęciu warunku dopuszczalności skargi w postaci 6-miesięcznego terminu na jej wniesienie. Trybunał uznał zatem, że **każdy z okresów stosowania tymczasowego aresztowania przerywanych czasem przebywania skarżącego na wolności, powinien być traktowany odrębnie z punktu widzenia obowiązku zachowania 6-miesięcznego terminu do wniesienia skargi.** Jednocześnie jednak podkreślił, że **oceniając stosowanie tymczasowego aresztowania z punktu widzenia wymogów art. 5 ust. 3 Konwencji, będzie również brał pod uwagę to, iż wcześniej w tej samej sprawie było już stosowane tymczasowe aresztowanie, które, ze względu na wymogi dopuszczalności skargi, nie może być formalnie wliczone do poddanego ocenie czasu trwania środka zapobiegawczego.**

Zastosowanie przyjętej wykładni Konwencji w sprawie skarżącego spowodowało uznanie skargi za dopuszczalną jedynie w odniesieniu do drugiego okresu tymczasowego aresztowania skarżącego, który rozpoczął się dnia 29 października 2002 r. a zakończył wydaniem wyroku dnia 24 listopada 2003 r. Pomimo tego, że wskazany czas trwania tymczasowego aresztowania nie był szczególnie długi, Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji. Trybunał podkreślił, że głównym powodem stosowania tego środka wskazanym przez sądy była waga czynów zarzucanych skarżącemu. Sądy działały w sposób rutynowy przedłużając stosowanie tymczasowego aresztowania skarżącego bez rozważenia, czy względy procesowe rzeczywiście za tym przemawiały. Sądy nie rozważyły też możliwości stosowania nieizolacyjnego środka zapobiegawczego. Nie można zatem uznać, aby przyczyny detencji wskazywane przez sądy krajowe rzeczywiście uzasadniały pozbawienie skarżącego wolności przez wskazany okres.

4.2. Rozstrzygnięcie ETPCz w doniesieniu do art. 5 ust. 4 Konwencji (zarzut przewlekłości kontroli odwoławczej w przedmiocie tymczasowego aresztowania)

Trybunał ustalił, że skarżący złożył pięć zażaleń: pierwsze na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania i cztery kolejne na postanowienia o przedłużeniu stosowania tego środka. Były one rozpoznawane przez sądy odwoławcze odpowiednio przez: 83 dni, 52 dni, 43 dni, 46 dni i 104 dni.

Trybunał przypomniał, że w tych sytuacjach, w których kontrola odwoławcza dotyczy tego, czy oskarżony powinien być nadal tymczasowo aresztowany, jest wymagane przestrzeganie restryktywnych standardów sprawnego sprawowania tej kontroli. Trybunał wskazał też na dwa orzeczenia, w których za niezgodne z art. 5 ust. 4 Konwencji uznał dokonywanie kontroli odwoławczej zasadności tymczasowego aresztowania w ciągu 17 dni *(Kadem* przeciwko Malcie, wyrok z dnia 9 stycznia 2003 r.) oraz w ciągu 26 dni *(Mamedova* przeciwko Rosji, wyrok z dnia 1 czerwca 2006 r.).

Mając na względzie standard ustanowiony w orzecznictwie, Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji w sprawie skarżącego.

4.3. Rozstrzygnięcie ETPCz w doniesieniu do art. 5 ust. 4 Konwencji (zarzut naruszenia „równości broni")

Skarżący twierdził, że sądy nie uwzględniły żadnego z jego wniosków o doprowadzenie na posiedzenia sądu odwoławczego, który rozpoznawał zażalenia na postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania w toku postępowania sądowego. Rząd przyznał, że w związku z takim procedowaniem doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji. Trybunał podzielił zdanie stron procesowych. Trybunał ustalił, że skarżący nie został doprowadzony na żadne z 5 posiedzeń odwoławczych. Co prawda w czterech z nich uczestniczył obrońca skarżącego, jednak Trybunał nie uznał tego za wystarczające dla prawidłowego zabezpieczenia praw skarżącego. Trybunał podkreślił, że z akt sprawy nie wynika, iżby sąd odwoławczy badał, czy skarżący został prawidłowo zawiadomiony o terminach posiedzeń i czy jego doprowadzenie na posiedzenie i wysłuchanie nie jest niezbędne dla efektywnego przeprowadzenia kontroli zasadności przedłużającego się tymczasowego aresztowania.

4.4. Rozstrzygnięcie ETPCz w doniesieniu do art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) i (d) Konwencji

Skarżący podniósł kilka zarzutów odnoszących się do rzetelności prowadzenia rozprawy. W pierwszej kolejności twierdził, że porządkowe wydalenie go z sali rozpraw stanowiło odwet sędziego za złożenie wniosku o wyłączenie tego sędziego. Skarżący argumentował, że w czasie jego nieobecności na sali rozpraw słuchano świadków składających obciążające go zeznania. W rezultacie został on pozbawiony możliwości zadawania pytań tym świadkom i podważania ich wiarygodności. Skarżący podnosił także, że w czasie rozprawy wnosił o wyznaczenie mu innego obrońcy. Sąd jednak nie przychylił się do tego wniosku, co spowodowało, że z naruszeniem art. 6 ust. 3 (c) Konwencji został pozbawiony prawa do korzystania z pomocy swobodnie wybranego obrońcy.

Rząd przyznał, że wydalenie skarżącego z sali rozpraw spowodowało naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (c) i (d) Konwencji.

Trybunał przypomniał, że każdy **oskarżony może zrzec się prawa do rzetelnego procesu, w tym prawa do udziału w rozprawie, w sposób wyraźny lub dorozumiany. Jednak fakt zrzeczenia się tego prawa musi być ustalony w jednoznaczny sposób i musi mu towarzyszyć zapewnienie oskarżonemu minimalnych zabezpieczeń, adekwatnych do wagi takiego zrzeczenia się** (*minimum safeguards commensurate to ist importance*). **Dodatkowo należy ustalić, że zrzeczenie się prawa do udziału w rozprawie nie narusza ważnego interesu publicznego. Sąd powinien też ustalić, że oskarżony zrzekający się prawa do udziału w rozprawie jest w stanie przewidzieć procesowe konsekwencje tej decyzji.**

Trybunał ustalił, że skarżący został wydalony z sali rozpraw z powodu swego nieodpowiedniego zachowania. W rezultacie postępowanie dowodowe przeprowadzono pod jego nieobecność. Skarżącemu pozwolono powrócić do sali rozpraw dopiero na etapie głosów końcowych stron. Trybunał zaznaczył, że **zachowanie powagi, porządku i spokoju na sali rozpraw jest ważnym elementem prawidłowego wymiaru sprawiedliwości. Dlatego oczywiste naruszenie tych zasad przez oskarżonego nie może i nie powinno być tolerowane. Wobec tego Trybunał zaakceptował, że niewłaściwe zachowanie skarżącego może być uznane za wystarczający powód do wydalenia go z sali rozpraw i prowadzenia rozprawy pod jego nieobecność. Jednak**

kluczowe jest, aby sędzia przewodniczący składu orzekającego rozważył przed wydaniem decyzji o wydaleniu, czy skarżący mógł przewidzieć procesowe skutki swojego zachowania. Trybunał ustalił, że z akt spraw nie wynika, iż sędzia najpierw upominał skarżącego lub w inny sposób uświadomił mu skutki jego niewłaściwego zachowania. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że skarżący nie zrzekł się w sposób świadomy swego prawa do udziału w rozprawie. Sąd kontynuował rozprawę pod jego nieobecności i nie podjął żadnych kroków aby ustalić, czy skarżący uspokoił się i może powrócić na salę rozpraw.

Wobec tego, że rozprawa była prowadzona pod nieobecność skarżącego, Trybunał zbadał, czy sposób prowadzenia postępowania odwoławczego zniwelował brak udziału oskarżonego w postępowaniu dowodowym. Zarówno skarżący, jak i jego obrońca brali udział w rozprawie odwoławczej. Sąd apelacyjny miał możliwość badania poprawności przeprowadzenia postępowania dowodowego. Jednak skarżący ani jego obrońca nie mogli spowodować ponownego przeprowadzenia dowodów na rozprawie odwoławczej. Nie mogli też skutecznie zażądać ponownego przesłuchania świadków, którzy byli już słuchani na rozprawie przed sądem pierwszej instancji pod nieobecność oskarżonego. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że w postępowaniu odwoławczym nie było możliwe zniwelowanie uchybień, które zaistniały w pierwszej instancji z powodu wydalenia skarżącego z sali rozpraw. Jedynie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania mogło doprowadzić do zapewnienia skarżącemu rzetelnego procesu. Tak jednak się nie stało.

Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 3 (b) i (c) Konwencji.

Mając na względzie wszystkie naruszenia Konwencji stwierdzone w sprawie, Trybunał zasądził na rzecz skarżącego 7 150 euro zadośćuczynienia.

*

Stübing przeciwko Republice Federalnej Niemiec – wyrok Trybunału z dnia 12 kwietnia 2012 r. skarga nr 43547/08 (kluczowe zagadnienia: skazanie za kazirodztwo a prawo do prywatności, art. 8 Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

Wyrok ma charakter precedensowy. Trybunał nie miał wcześniej okazji wypowiedzieć się co do tego, czy penalizacja kazirodztwa może pozostawać w sprzeczności z prawem do prywatności, chronionym przez art. 8 Konwencji. Trybunał stanął na stanowisku, że karanie za ten czyn zabroniony stanowi usprawiedliwione ograniczenie prawa do prywatności.

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący urodził się w 1976 r. w Lipsku. W wieku 3 lat został umieszczony w domu dziecka a następnie w rodzinie zastępczej. W 1984 r. urodziła się jego biologiczna siostra. Skarżący nie wiedział o jej istnieniu aż do 2000 r., kiedy to nawiązał kontakt ze swoją rodziną biologiczną. Po śmierci matki, od 2001 r. skarżący zamieszkał ze swoją siostrą i regularnie utrzymywał z nią kontakty seksualne, za jej zgodą. Z tego związku urodziło się

czworo dzieci. Troje zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych, zaś najmłodsze wychowywała siostra skarżącego.

Począwszy od 2002 r. skarżący był kilkakrotnie skazywany za kazirodztwo na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Pomimo tego skarżący nadal utrzymywał kontakty seksualne z siostrą. Ostatecznie w 2004 r. została wobec niego orzeczona kara łączna roku i czterech miesięcy pozbawienia wolności.

Siostra skarżącego również została oskarżona o kazirodztwo. W toku procesu ustalono jednak, że jej zdolność rozeznania znaczenia popełnianych czynów była w znacznym stopniu ograniczona, wobec czego odstąpiono od wymierzenia kary.

W lutym 2007 r. skarżący złożył skargę konstytucyjną. Dnia 22 lutego 2008 r. Federalny Sąd Konstytucyjny Niemiec stosunkiem głosów 7 do 1 uznał skargę za niezasadną. Większość sędziów uznała, że penalizowanie kazirodztwa jest zgodne z Konstytucją RFN, jako że służy ochronie rodziny i małżeństwa. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, uznał § 173 ust. 2 (2) niemieckiego kodeksu karnego za niezgodny z zasadą proporcjonalności. Zdaniem sędziego przepis ten nie służy ochronie rodziny i małżeństwa, skoro nie zakazuje współżycia między rodzeństwem tej samej płci lub między rodzeństwem adopcyjnym. Ponadto przepis ten zakazuje jedynie współżycia płciowego pomiędzy rodzeństwem, nie penalizując innych zachowań seksualnych.

Dnia 4 czerwca 2008 r. skarżący rozpoczął wykonywanie kary pozbawienia wolności. Dnia 3 czerwca 2009 r. skarżący został warunkowo przedterminowo zwolniony z odbycia pozostałej części kary.

2. Zarzuty skarżącego

Skarżący zarzucił naruszenie jego prawa do życia w rodzinie przez skazanie go na karę pozbawienia wolności, której wykonanie uniemożliwiło mu uczestniczenie w wychowaniu jego dzieci. Podniósł ponadto, miało miejsce naruszenie jego prawa do prywatności przez nieuzasadniona ingerencję w sferę wolności seksualnej.

3. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Niemiecki kodeks karny zakazuje pod groźbą kary do dwóch lat pozbawienia wolności współżycia seksualnego między rodzicami i dziećmi, krewnymi w linii prostej oraz między rodzeństwem.

Trybunał ustalił, że w 16 państwach Rady Europy współżycie seksualne między rodzeństwem jest uznawane za przestępstwo. Są to: Albania, Austria, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Republika Czeska, Finlandia, Grecja, Islandia, Irlandia, Lichtenstein, Macedonia, Mołdawia, San Marino i Słowacja. W 15 innych państwach takie zachowanie nie jest zabronione. Są to: Armenia, Azerbejdżan, Belgia, Estonia, Gruzja, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Malta, Monako, Czarnogóra, Portugalia, Serbia, Słowenia i Ukraina.

Nie można odnotować ogólnoeuropejskiej tendencji w obszarze kryminalizacji kazirodztwa. W kilku państwach rozważa się rozszerzenie penalizacji i zwiększenie surowości kary za ten czyn (tak jest w Belgii, Chorwacji i w Republice Czeskiej). Z kolei w Portugalii i w Serbii dokonano depenalizacji tego czynu odpowiednio w 1983 r. i w 2006 r.

Trybunał przywołał w wyroku także raport Instytutu Maxa Plancka Międzynarodowego i Zagranicznego Prawa Karnego, przygotowany w 2007 r. Wynika z niego, że kazirodztwo jest zabronione pod groźbą kary kryminalnej także w ośmiu innych państwach europejskich: Danii, Republice Włoskiej, Polsce, Rumunii, Szwecji, Szwajcarii, Węgrzech i w Zjednoczonym Królestwie. Natomiast nie stanowi przestępstwa we Francji, Niderlandach, Rosji, Hiszpanii i w Turcji. Autorzy raportu podkreślają jednocześnie, że w tych państwach, w których współżycie między rodzeństwem nie stanowi przestępstwa, prawo nie pozwala na zawieranie małżeństwa przez rodzeństwo.

4. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Nie budziło większych wątpliwości, że skazanie skarżącego za kazirodztwo stanowiło ingerencję w sferę jego prywatności, jak również to, że ingerencja ta była zgodna z prawem i została podjęta w usprawiedliwionym celu. Pozostało ustalić, czy była ona konieczna w społeczeństwie demokratycznym.

Trybunał przypomniał, że **margines swobody państw-stron Konwencji w regulowaniu kwestii odnoszących się do istotnych aspektów życia prywatnego jednostki jest ograniczony. W szczególności, muszą istnieć bardzo ważne powody dla usprawiedliwienia ingerencji w swobodę decydowania osoby o jej życiu seksualnym. Wspomniany margines swobody decydowania państw jest jednak szerszy w tych sprawach dotyczących życia intymnego osoby, w których nie ma wypracowanego wspólnego europejskiego standardu. Trybunał uznaje wówczas, że to krajowy prawodawca jest najlepiej przygotowany do zastosowania prawidłowych i adekwatnych środków ochrony przyjętego przez dane społeczeństwo systemu wartości. Tak jest właśnie w przypadku kazirodztwa. Większość państw (24 z 44 państw poddanych badaniu) uznaje kazirodztwo za przestępstwo. Te państwa, które go nie penalizują, także nie zezwalają na zawarcie związku małżeńskiego przez rodzeństwo. Z tego wynika, że utrzymywanie kontaktów seksualnych przez rodzeństwo nie jest akceptowane przez prawo i społeczeństwo.**

Mając na względzie powyższe ustalenia, Trybunał uznał, że w obrębie sposobu reagowania na kazirodztwo państwa-strony powinny zachować większy margines swobody niż w innych kwestiach dotyczących sfery intymności osoby.

Trybunał stwierdził, że nie jest jego zadaniem dokonywanie oceny prawa karnego państw-stron Konwencji, a raczej sposobu stosowania tego prawa wobec skarżącego na tle okoliczności konkretnej sprawy. Dlatego przedmiotem badania Trybunał uczynił tylko to, czy skazanie skarżącego za kazirodztwo było niezbędne w społeczeństwie demokratycznym, jak tego wymaga art. 8 ust. 2 Konwencji.

Trybunał uznał, że argumenty na rzecz ochrony rodziny i respektowania negatywnej społecznej oceny kazirodztwa wyrażone w wyroku Trybunału Konstytucyjnego Niemiec, należy uznać za rozsądne. Podkreślił również, że siostra skarżącego miała zaledwie 16 lat w chwili podjęcia z nim współżycia a z opinii psychologów wynikało, że cierpiała na zaburzenia osobowości i była kompletnie podporządkowana bratu. Z tego też powodu uznano, że działała w warunkach ograniczonej poczytalności.

Wszystkie wskazane okoliczności spowodowały uznanie, że sądy krajowe wydając wyrok skazujący wobec skarżącego nie przekroczyły marginesu swobody oceny, że ukaranie

skarżącego jest niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w rozumieniu art. 8 ust. 2 Konwencji.

Trybunał jednogłośnie orzekł, że nie miało miejsca naruszenie art. 8 Konwencji.

*

Scoppola przeciwko Republice Włoskiej (nr 3)– wyrok Wielkiej Izby Trybunału z dnia 22 maja 2012 r. skarga nr 126/05 (kluczowe zagadnienia: pozbawienie skazanego prawa do głosowania, art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji)

Znaczenie orzeczenia dla prawa polskiego

To kolejny wyrok Wielkiej Izby Trybunału wydany w pierwszym półroczu 2012 r., który zmienia lub ujednolica dotychczasowe orzecznictwo. Tym razem Trybunał uznał, że nie narusza art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji takie prawo, które z prawomocnym skazaniem na określoną karę pozbawienia wolności wiąże automatycznie pozbawienie skazanego prawa do głosowania. Wyrok ten stanowi w pewnym zakresie odejście od poglądu wyrażonego w wyroku Wielkiej Izby w sprawie *Hirst (nr 2) przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z dnia 6 października 2005 r., skarga nr 74025/01).

1. Stan faktyczny sprawy

Skarżący został pierwotnie prawomocnie skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności za zabicie żony i zranienie swego syna. Po wyroku ETPCz wydanym w sprawie *Scoppola przeciwko Republice Włoskiej* (nr 2) z dnia 17 września 2009 r., w którym orzeczono naruszenie art. 6 i art. 7 Konwencji, Sąd Kasacyjny Włoch uchylił wyrok skazujący na karę dożywotniego pozbawienia wolności i orzekł wobec skazanego karę 30 lat pozbawienia wolności.

W związku z wydaniem pierwszego wyroku skazującego, skarżący został wykreślony z listy osób uprawnionych do głosowania. Skarżący bezskutecznie odwoływał się od tej decyzji. Uchylenie pierwszego wyroku i wydanie nowego, skazującego skarżącego na karę 30 lat pozbawienia wolności, nie zmieniło jego sytuacji w odniesieniu do prawa do głosowania.

2. Prawo mające zastosowanie w sprawie

W prawie włoskim pozbawienie praw publicznych, skutkujące utratą czynnego i biernego prawa wyborczego, jest karą dodatkową. Prawomocne skazanie na karę pozbawienia wolności automatycznie skutkuje pozbawieniem skazanego praw publicznych, według następujących reguł:

- w przypadku skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę nie niższą niż 5 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw publicznych następuje dożywotnio;
- skazanie na karę nie niższą niż 3 lata pozbawienia wolności skutkuje pozbawieniem praw publicznych na okres 5 lat.

Poza wymienionymi przesłankami (czyli również w przypadku skazania na karę poniżej trzech lat pozbawienia wolności lub inne kary) pozbawienie praw publicznych można orzec

w wyroku skazującym za określone czyny zabronione, godzące w porządek publiczny, jak np. przyjęcie lub wręczenie korzyści majątkowej.

Trybunał zawarł w wyroku także rys prawnoporównawczy. Wynika z niego, że w 19 spośród 43 zbadanych państw nie przewidziano ograniczeń w prawie do głosowania osób skazanych. Są to: Albania, Azerbejdżan, Chorwacja, Cypr, Republika Czeska, Dania, Finlandia, Irlandia, Litwa Łotwa, Mołdawia, Czarnogóra, Serbia, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Macedonia i Ukraina. Prawo 7 państw przewiduje automatyczne pozbawienie prawa do głosowania wszystkich skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. Są to: Armenia, Bułgaria, Estonia, Gruzja, Węgry, Rosja i Zjednoczone Królestwo. Pozostałych 16 państw (Austria, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Francja, Niemcy, Grecja, Luksemburg, Malta, Monako, Niderlandy, Polska, Portugalia, Rumunia, San Marino, Słowacja i Turcja) przyjęło rozwiązania pośrednie: pozbawienie skazanych prawa do głosowania jest uzależnione od rodzaju przestępstwa, za które zostali skazani lub długości wykonywanej kary pozbawienia wolności. Włoskie uregulowania Trybunał zaliczył do trzeciej z wymienionych grup.

3. Rozstrzygnięcie ETPCz wraz ze streszczeniem argumentacji

Większością głosów 16 do 1 Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji. W argumentacji Trybunału da się wydzielić trzy podstawowe części. W pierwszej Trybunał przypomniał, że we współczesnym systemie demokratycznym prawo do głosowania nie jest przywilejem, ale prawem obywatelskim. Jednocześnie nie ma charakteru absolutnego, co oznacza, że może podlegać ograniczeniom, o ile są one przewidziane przez prawo, służą godnemu ochrony celowi i są proporcjonalne do tego celu.

Następnie Trybunał ustalił, że w sprawie skarżącego miała miejsce ingerencja w prawo do głosowania, przewidziana przez prawo i podjęta celu ochrony porządku publicznego i systemu demokratycznego. Pozostało ustalić, czy ingerencja ta była proporcjonalna.

Trzecia część argumentacji Trybunału jest poświęcona właśnie temu zagadnieniu. Trybunał najpierw ustosunkował się do stanowiska rządu Zjednoczonego Królestwa, który interweniował w tej sprawie jako „strona trzecia". Zjednoczone Królestwo opowiedziało się za złagodzeniem stanowiska wyrażonego przez Trybunał w sprawie *Hirst (nr 2),* w którym Wielka Izba Trybunału orzekła naruszenie Konwencji wskutek stosowania prawa pozbawiającego możliwości głosowania każdego skazanego, osadzonego w zakładzie karnym.

Trybunał podtrzymał swoją ocenę ze sprawy *Hirst (nr 2),* że **blankietowe pozbawienie prawa do głosowania wszystkich więźniów stanowi naruszenie art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji.** Następnie rozważył, czy decyzja o pozbawieniu skazanego prawa do głosowania musi być podjęta przez sąd, czy też może nastąpić jako automatyczny skutek skazania za określoną kategorię czynów zabronionych.

Trybunał przypomniał, że w wyroku, od którego odwołanie rozpoznaje, Izba Trybunału stwierdziła naruszenie art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji uznając, iż decyzja o pozbawieniu prawa do głosowania powinna być podjęta przez sąd, który powinien ponadto wskazać argumenty uzasadniające zastosowanie takiego środka. W tym względzie Izba powołała się na dotychczasowe orzecznictwo, m.in. na sprawę *Frodl przeciwko Austrii*

(wyrok z dnia 8 kwietnia 2010 r.) oraz wspomniany wyrok w sprawie *Hirst (nr 2).* Wielka Izba stwierdziła, że nie podziela stanowiska wyrażonego w tych orzeczeniach i uznała, że **państwa strony Konwencji mogą albo przyznać sądom kompetencje do decydowania o pozbawieniu prawa do głosowania jako następstwie wydania wyroku skazującego, albo przyjąć takie prawo, w którym zdefiniowane zostaną przesłanki, po spełnieniu których nastąpi pozbawienie skazanego tego prawa. W tym ostatnim przypadku to prawodawca powinien w stosownych regulacjach prawnych dać wyraz wyważeniu konkurujących interesów (prawa do głosowania i ochrony porządku publicznego), tak aby pozbawienie prawa do głosowania nie następowało automatycznie wobec całej grupy (w tym przypadku osadzonych). Zadaniem zaś Trybunału jest dokonanie oceny, czy treść prawa lub sądowej decyzji jest zgodna z art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji.**

W prawie włoskim nie każde skazanie na karę pozbawienia wolności skutkuje pozbawieniem skazanego prawa do głosowania. Dopiero skazanie na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności powoduje automatyczny zakaz korzystania z biernego i czynnego prawa wyborczego na okres 5 lat, a skazanie na karę co najmniej 5 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności – utratę prawa do głosowania dożywotnio. Trybunał podkreślił ponadto, że przepisy włoskie pozwalają skrócić wspomniane okresy pozbawienia prawa do głosowania dzięki procedurze rehabilitacji, którą można uruchomić po upływie 2 lat od zakończenia wykonywania kary pozbawienia wolności, jak również wskutek zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia części kary.

Mając na względzie te okoliczności, Trybunał uznał, że w sprawie skarżącego nie doszło do naruszenia art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji.

* *
*

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT ORZECZNICTWA ETPCz W SPRAWACH KARNYCH ORAZ ZAGADNIEŃ OGÓLNYCH DOTYCZĄCYCH ETPCz ZA OKRES 1 stycznia – 30 czerwca 2012 r.

I. Książki:

1. Gronowska B., *Europejski Trybunał Praw Człowieka. W poszukiwaniu efektywnej ochrony praw jednostki,* Toruń 2011.

II. Artykuły i rozprawy:

1. Gliszczyńska-Grabias A., *Homofobiczna „mowa nienawiści" – glosa do wyroku ETPCz z 9.02.2012 r. w sprawie Vejdeland i in. V. Szwecja (skarga nr 1813/07)*, Europejski Przegląd Sądowy 2012, nr 6;
2. Górski M., *Najnowsze wyroki ETPCz stwierdzające naruszenie Konwencji przez Polskę*, Europejski Przegląd Sądowy 2012, nr 5;
3. Grabowska J., *Kryzys Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Prawo Europejskie w praktyce 2012, nr 6-7;
4. Kociubiński J., *Dostęp do niezawisłego i bezstronnego sądu jako element prawa do rzetelnego procesu karnego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw*

Człowieka (w:) Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, tom XXVII, red. L. Bogunia, Wrocław 2011;

5. Konecki J., *Dostęp prokuratora, oskarżonego i obrońcy do materiałów niejawnych w postępowaniu karnym a prawo do rzetelnego procesu - uwagi na marginesie najnowszego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, Przegląd Sądowy 2012, nr 3;
6. Sitkiewicz B., *Glosa do wyroku ETPC z dnia 18 lutego 2010 r.*, 39660/02, Przegląd Sądowy 2012, nr 6;
7. Siwicki M., *Przestępstwo zniesławienia w ujęciu prawnoporównawczym*, Europejski Przegląd Sądowy 2012, nr 6;
8. Skorupka J., *Prawnomiędzynarodowe i konstytucyjne podstawy jawności procesu karnego (w:) Jawność procesu karnego*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012;
9. Wąsek-Wiaderek M., *O odszkodowaniu za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie. Uwagi na tle wyroku ETPCz z 10 maja 2011 r. w sprawie Włoch nr 2 p. Polsce*, Palestra 2012, nr 1-2;
10. Wąsek-Wiaderek M., *Prawo oskarżonego do posiadania obrońcy w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Studia i Analizy Sądu Najwyższego*, tom VI, Warszawa 2012;
11. Wołąsiewicz J., *Wykonywanie wyroków z perspektywy rządowej*, Prawo Europejskie w praktyce 2012, nr 6-7;
12. Wołąsiewicz J., *Legalizm i sprawiedliwość nie zawsze idą w parze*, Prawo Europejskie w praktyce 2012, nr 6-7.

* *

*

CZĘŚĆ B

BI – Orzecznictwo ETS związane z problematyką prawnokarną[6]

Od dnia 1 stycznia do dnia 31 czerwca 2012 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał jedynie jedno orzeczenie prejudycjalne dotyczące wykładni decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania (sprawa C-192/12 PPU). Zapadło też kilkanaście orzeczeń prejudycjalnych, w których Trybunał dokonywał wykładni prawa unijnego dla potrzeb postępowań karnych. Najważniejsze z nich zostaną krótko przedstawione poniżej.

Sprawa C-489/10 – wyrok Trybunału z dnia 5 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Sąd Najwyższy w toku postępowania karnego przeciwko Łukaszowi Marcinowi Bondzie (kluczowe zagadnienia: charakter sankcji polegającej na wykluczeniu z pomocy przewidzianej w rozporządzeniu nr 1973/2004, zakaz ne bis in idem, wspólna polityka rolna)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Przepis art. 138 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1973/2004 z dnia 29 października 2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 w sprawie systemów wsparcia przewidzianych w tytułach IV i Via tego rozporządzenia oraz wykorzystania gruntów zarezerwowanych do produkcji surowców (Dz. Urz. L 345, s. 1), stanowi co następuje:

„1. Z wyjątkiem przypadków siły wyższej bądź okoliczności nadzwyczajnych zgodnie z definicją zawartą w art. 72 rozporządzenia (WE) nr 796/2004, jeżeli w wyniku kontroli administracyjnej bądź wizji lokalnej wykryte zostanie, iż ustalona różnica między zadeklarowanym a wyznaczonym obszarem w rozumieniu art. 2 punkt 22 rozporządzenia (WE) nr 796/2004 przekracza 3%, lecz nie więcej niż 30% wyznaczonego obszaru, to kwota, jaka ma być przyznana w ramach programu dopłat za jeden obszar, jest pomniejszana w przedmiotowym roku o dwukrotną wykrytą różnicę.

Jeżeli ta różnica przekracza 30% wyznaczonego obszaru, za przedmiotowy rok nie przyznaje się żadnej pomocy.

Jeżeli ta różnica przekracza 50%, rolnik jest wykluczany ponownie z przywileju uzyskania premii do kwoty, która odpowiada różnicy między areałem zadeklarowanym a wyznaczonym. Taka kwota jest odejmowana z wypłat pomocy, do której rolnik jest uprawniony na podstawie wniosków składanych przez niego w ciągu trzech lat kalendarzowych po upływie roku kalendarzowego, w którym wykryto tę różnicę.

2. Jeżeli różnice między areałem zadeklarowanym a wyznaczonym wynikają z nieścisłości popełnionych umyślnie, to pomoc, do jakiej rolnik byłby uprawniony, nie jest przyznawana za przedmiotowy rok kalendarzowy.

[6] Przy omawianiu orzeczeń korzystano z ich polskiej wersji językowej dostępnej na stronie internetowej Trybunału pod adresem: www.curia.eu Fragmenty prezentacji wyróżnione czcionką pochyłą stanowią cytaty z publikowanych przez Trybunał polskich tekstów orzeczeń.

Ponadto, jeżeli taka różnica przekracza 20% wyznaczonego areału, to rolnik jest wykluczany ponownie z przywileju uzyskania premii do kwoty, która odpowiada różnicy między areałem zadeklarowanym a wyznaczonym. Taka kwota jest odejmowana z wypłat pomocy, do której rolnik jest uprawniony na podstawie wniosków składanych przez niego w trakcie trzech lat kalendarzowych po upływie roku kalendarzowego, w którym wykryto tę różnicę.

[...].“

Zasada *ne bis in idem* wyrażona w art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności ma następujące brzmienie:

„Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego państwa”.

2. Stan faktyczny sprawy

Ubiegając się o przyznanie jednolitej płatności obszarowej za 2005 r. Łukasz Bonda złożył nieprawdziwe oświadczenie, dotyczące ilości uprawnianej przez niego ziemi, zawyżając jej areał o więcej niż 20%. Z tego powodu na podstawie zacytowanego powyżej art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004 została podjęta decyzja o odmowie przyznania mu płatności obszarowej za 2005 r. Dodatkowo kierownik Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej: „biuro”). nałożył na niego sankcję w postaci utraty uprawnienia do jednolitej płatności obszarowej w wysokości kwoty odpowiadającej różnicy między powierzchnią rzeczywistą a zadeklarowaną, w trzech kolejnych latach po 2005 r.

Jednocześnie wszczęto przeciwko Ł. Bondzie postępowanie karne. Sąd I instancji skazał go za popełnienie oszustwa subwencyjnego (art. 297 § 1 k.k.) na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat oraz grzywnę. Sąd odwoławczy uchylił ten wyrok i umorzył postępowanie karne na podstawie art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. uznając, że Ł. Bonda nie może być ponownie ukarany za ten sam czyn. Kasację od tego wyroku na niekorzyść oskarżonego wniósł Prokurator Generalny. Uznając, że rozstrzygnięcie w przedmiocie kasacji wymaga uzyskania wykładni art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004, SN zawiesił postępowanie i wystąpił do TS z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Jaki jest charakter prawny sankcji przewidzianej w art. 138 [rozporządzenia nr 1973/2004], polegającej na pozbawieniu rolnika dopłat bezpośrednich w kolejnych latach następujących po roku, w którym rolnik złożył nieprawdziwe oświadczenie co do wielkości areału stanowiącego podstawę [jednolitej płatności obszarowej]?”.

3. Odpowiedź ETS na pytania prejudycjalne

Uzasadnienie odpowiedzi na pytanie prejudycjalne składa się z dwóch części. Najpierw Trybunał przywołał swoje dotychczasowe orzecznictwo, w którym kilkakrotnie stwierdzał, że sankcje ustanowione w uregulowaniach wspólnej polityki rolnej, takie jak czasowe wykluczenie podmiotu gospodarczego z systemu pomocy, nie mają charakteru karnego

(tak orzekł m.in. w wyroku z dnia 18 listopada 1987 r. w sprawie 137/85 *Maizena i in.*, Zb. Orz. 1987, s. 4587, pkt 13 oraz w wyroku z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie C-210/00 *Käserei Champignon Hofmeister*, Zb. Orz. 2002, s. I-6453, pkt 43).

W drugiej części wyroku TS ustosunkował się do wyrażonych przez SN wątpliwości, czy sankcję czasowego wykluczenia z systemu pomocy należy uznać za sankcję karną w świetle art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Sąd Najwyższy w swoim wniosku prejudycjalnym powołał się na kilka orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których nadano stosunkowo szerokie rozumienie pojęciu „sprawy karnej". TS uznał jednak, że orzecznictwo to nie podważa administracyjnego charakteru sankcji polegającej na czasowym wykluczeniu podmiotu z systemu pomocy.

W punktach 37-45 wyroku TS zawarł następujące uzasadnienie swojego stanowiska:

„37 Zgodnie z tym orzecznictwem istotne są w tym kontekście trzy kryteria. Pierwszym z nich jest kwalifikacja prawna naruszenia w prawie krajowym, drugim – sam charakter naruszenia, a trzecim – charakter i stopień rygoryzmu sankcji, która grozi zainteresowanemu (zob. w szczególności wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z dnia 8 czerwca 1976 r. w sprawie Engel i in. przeciwko Holandii, seria A nr 22, §§ 80–82; a także z dnia 10 lutego 2009 r. w sprawie Zolotoukhine przeciwko Rosji, skarga nr 14939/03, §§ 52, 53).

38 Co się tyczy pierwszego kryterium, należy zaznaczyć, że środki przewidziane w art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004 nie są uważane za środki o charakterze karnym w prawie Unii, które w tym wypadku należy zrównać z pojęciem „prawa krajowego" w rozumieniu orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

39 Co się tyczy drugiego kryterium, należy zbadać, czy sankcja nałożona na podmiot ma w szczególności cel represyjny.

40 W tej sprawie z analizy przeprowadzonej w pkt 28–32 niniejszego wyroku wynika, że środki przewidziane w art. 138 ust. 1 akapity drugi i trzeci rozporządzenia nr 1973/2004 mają być stosowane tylko do podmiotów gospodarczych, które korzystają z systemu pomocy ustanowionego w tym rozporządzeniu, oraz że cel tych środków nie jest represyjny, lecz polega co do istoty na ochronie zarządzania funduszami Unii poprzez czasowe wykluczenie beneficjenta, który złożył nieprawdzie oświadczenia w swoim wniosku o przyznanie pomocy.

41 Jak podkreśliła rzecznik generalna w pkt 65 opinii, przeciw uznaniu represyjnego charakteru tych środków przemawia również fakt, że zmniejszenie kwoty pomocy, która może zostać wypłacona rolnikowi za lata następujące po roku, w którym nieprawidłowość została stwierdzona, jest uzależnione od złożenia wniosku na te lata. Jeżeli rolnik nie złoży wniosku w następnych latach, sankcja, na którą jest narażony na podstawie art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004, jest bezskuteczna. Jest tak samo również wtedy, gdy rolnik ten nie spełnia już warunków przyznania pomocy. Wreszcie może zdarzyć się, że sankcja stanie się w części bezskuteczna, jeżeli kwota pomocy, o którą rolnik może ubiegać się w następnych

latach, jest niższa od potrącenia, którego należy z tej kwoty dokonać w wykonaniu środka zmniejszenia pomocy otrzymanej nienależnie.

42 Wynika stąd, że drugie kryterium wymienione w pkt 37 niniejszego wyroku nie wystarcza do uznania charakteru karnego środków przewidzianych w art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004.

43 Co się tyczy kryterium trzeciego, należy zaznaczyć poza tym, co zostało podkreślone w pkt 41 niniejszego wyroku, że jedynym skutkiem sankcji przewidzianych w art. 138 ust. 1 akapity drugi i trzeci rozporządzenia nr 1973/2004 jest pozbawienie zainteresowanego rolnika perspektywy uzyskania pomocy.

44 Stąd nie można zrównać wspomnianych sankcji z sankcją o charakterze karnym na podstawie trzeciego z kryteriów wymienionych w pkt 37 niniejszego wyroku.

45 Z całości powyższych rozważań wynika, że cechy sankcji przewidzianych w art. 138 ust. 1 rozporządzenia nr 1973/2004 nie pozwalają uznać, iż należy zakwalifikować je jako sankcje o charakterze karnym."

Ostatecznie Trybunał, orzekając w składzie Wielkiej Izby, udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne:

***Artykuł 138 ust. 1 rozporządzenia Komisji* [...] *należy interpretować w ten sposób, że środki przewidziane w akapitach drugim i trzecim tego przepisu, polegające na wykluczeniu rolnika z pomocy w roku, w którym złożył nieprawdziwe oświadczenie co do wielkości kwalifikującego się areału, i na obniżeniu pomocy, do której byłby uprawniony w trzech kolejnych latach kalendarzowych, do kwoty, która odpowiada różnicy między areałem zadeklarowanym a wyznaczonym, nie stanowią sankcji o charakterze karnym*.**

Tekst wyroku w języku polskim dostępny pod adresem:

http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Bonda&docid=123501&pageIndex=0&doclang=pl&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=267759#ctx1

*

Sprawa C-27/11 – wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Sąd Administracyjny w Sofii (Bułgaria) w toku postępowania w sprawie Anton Winkov przeciwko Naczalnik Administratiwno-nakazatełna dejnost (kluczowe zagadnienia: zakres prejudycjalnej kompetencji TS do dokonywania wykładni Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Karty Praw Podstawowych, niedopuszczalność kierowania pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni konwencji oraz decyzji ramowych przez sąd państwa, które nie złożyło deklaracji na podstawie dawnego art. 35 Traktatu o Unii Europejskiej)

1. Prawo mające zastosowanie w sprawie

Sąd krajowy powołał się na kilka unijnych i międzynarodowych aktów prawnych, które zostały obszernie zreferowane w wyroku TS. Najważniejsze z nich to:

- art. 2 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: „Protokół"), który stanowi:

„1. Każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. Korzystanie z tego prawa, a także jego podstawy, reguluje ustawa.

2. Wyjątki od tego prawa mogą być stosowane w przypadku drobnych przestępstw, określonych w ustawie […]".

- art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą");
- art. 67, 82, 91 ust. 1 lit. c) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE");
- Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej o zakazie prowadzenia pojazdów mechanicznych, której przyjęcie przez państwa członkowskie zostało zalecone aktem Rady z dnia 17 czerwca 1998 r. (Dz. Urz. C 216, s. 2, zwana dalej „konwencją o zakazie prowadzenia pojazdów");
- decyzja ramowa Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym (Dz. Urz. L 76, s. 16, zwana dalej „decyzją ramową").

Zgodnie z art. 628 ust. 1 kodeksu postępowania cywilnego Bułgarii:

> „Gdy wykładnia przepisu prawa Unii lub zbadanie ważność aktu przyjętego przez organy Unii Europejskiej jest niezbędna do właściwego rozstrzygnięcia sporu, sąd bułgarski składa wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej".

Przepis art. 629 tego kodeksu nakłada na sąd „ostatniej instancji" obowiązek złożenia wniosku prejudycjalnego w razie potrzeby uzyskania wykładni prawa unijnego. Wszystkie sądy bułgarskie są z mocy tego przepisu zobowiązane skierować pytanie prejudycjalne w razie powzięcia wątpliwości co do ważności prawa unijnego.

Bułgarska ustawa o ruchu drogowym dopuszcza ukaranie kierowcy karą administracyjną w wysokości do 50 BGN przez organ administracyjny bez możliwości odwołania się do sądu. Wydaniu decyzji o ukaraniu towarzyszy odebranie punktów, których limit początkowy dla kierowcy pojazdu silnikowego wynosi 39. Za niezawinione spowodowanie kolizji drogowej odbiera się 4 punkty karne.

2. Stan faktyczny sprawy

Za nieumyślne spowodowanie kolizji z innym pojazdem A. Winkow został ukarany przez kierownika ds. administracyjno-karnych miejscowej policji grzywną w wysokości 20 BGN i odebraniem 4 punktów z jego prawa jazdy. Ukarany odwołał się do sądu, który jego skargę uznał za niedopuszczalną z mocy prawa. Jak już wspomniano, od decyzji o

ukaraniu grzywną do kwoty 50 BGN prawo bułgarskie nie przewidywało odwołania do sądu. Decyzja sądu została zaskarżona do Sądu Administracyjnego w Sofii, który w tego rodzaju sprawach jest sądem kasacyjnym. Sąd ten powziął wątpliwość co do zgodności prawa bułgarskiego z prawem unijnym i Protokołem w takim zakresie, w jakim nie przewiduje ono sądowej kontroli decyzji o ukaraniu grzywną do wysokości 50 BGN. Sąd pytający uznał, że kumulacja takich sankcji administracyjnych, nakładanych bez możliwości uruchomienia ich kontroli sądowej, może doprowadzić do utraty prawa jazdy w przypadku odebrania wszystkich punktów pierwotnie przyznanych kierowcy.

Wobec tych wątpliwości, Sąd Administracyjny skierował bardzo rozbudowane pytanie prejudycjalne do TS. Sąd bułgarski uznał, że chociaż Bułgaria nie złożyła deklaracji o poddaniu się jurysdykcji TS w dawnym III filarze Unii Europejskiej, to jednak jest on zobowiązany do skierowania wniosku na podstawie art. 628 kodeksu postępowania cywilnego. Sąd uznał też, że ten przepis prawa krajowego należy interpretować jako dorozumianą akceptację dla jurysdykcji Trybunału w doniesieniu do aktów prawnych dawnego III filaru UE.

Sąd Administracyjny sformułował pytanie prejudycjalne w następujący sposób:

„1) Czy znajdujące zastosowanie przepisy prawa krajowego, takie jak te, które rozpatrywane są w postępowaniu przed sądem krajowym, dotyczące skutków prawnych wydanej przez organ administracji decyzji o nałożeniu kary pieniężnej lub grzywny w związku z naruszeniem prawa administracyjnego w postaci spowodowania wypadku w ruchu drogowym, należy interpretować w ten sposób, że są one zgodne z postanowieniami traktatów i prawa wtórnego z zakresu »przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości« lub ewentualnie z zakresu transportu?

2) Czy z postanowień traktatów i przyjętych na ich podstawie środków z zakresu «przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości» w związku ze współpracą sądową w sprawach karnych na podstawie art. 82 ust. 1 akapit drugi lit. a) TFUE oraz z zakresu transportu na podstawie art. 91 ust. 1 lit. c) TFUE wynika, że naruszenia prawa administracyjnego z dziedziny ruchu drogowego, które mogą być kwalifikowane jako »drobne« w rozumieniu i w związku z art. 2 protokołu nr 7 […], wchodzą w zakres stosowania prawa Unii?

3) W razie udzielenia na pytanie drugie odpowiedzi twierdzącej wnosi się także o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

a) Czy naruszenie prawa administracyjnego z dziedziny ruchu drogowego stanowi w świetle okoliczności postępowania przed sądem krajowym »drobne naruszenie« w rozumieniu prawa Unii, jeżeli jednocześnie zachodzą następujące okoliczności:

i) czyn jest wypadkiem w ruchu drogowym, w wyniku którego powstały szkody majątkowe, należy uznać, że został popełniony w sposób zawiniony i że jest karalny jako naruszenie prawa administracyjnego;

ii) w związku z wysokością przewidzianej kary pieniężnej i grzywny decyzja o ich nałożeniu nie może zostać zaskarżona przed sądem, a zainteresowana osoba nie ma możliwości wykazania, iż nie ponosi winy za zarzucony jej czyn;

iii) wskazana w decyzji liczba punktów prawa jazdy zostaje odebrana jako automatyczny skutek prawomocności decyzji;

iv) w ramach wprowadzonego systemu prawa jazdy na punkty, przy wydaniu którego przyznaje się określoną liczbę punktów w celu uwzględnienia popełnionych naruszeń, odebranie punktów w oparciu o niezaskarżalną decyzję o nałożeniu kary również stanowi automatyczny skutek prawny;

v) w razie gdy środek przymusu w postaci odebrania prawa jazdy w związku z utratą prawa do prowadzenia pojazdów silnikowych, które stanowi automatyczny skutek prawny odebrania całej przyznanej na początku liczby punktów, zostaje zaskarżony przed sądem, nie przeprowadza się uprzedniej sądowej kontroli zgodności z prawem niezaskarżalnych decyzji o nałożeniu kary administracyjnej, na mocy których punkty zostały odebrane.

b) Czy art. 82 TFUE lub ewentualnie art. 91 ust. 1 lit. c) TFUE, a także przyjęte na podstawie tych przepisów środki oraz decyzja ramowa […] zezwalają na to, aby w okolicznościach sporu rozpatrywanego przez sąd krajowy zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych i wyroków tudzież środków mających na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego nie znajdowała zastosowania do decyzji o nałożeniu kary pieniężnej lub grzywny w związku z naruszeniem przepisów o ruchu drogowym, które na podstawie prawa Unii jest kwalifikowane jako »drobne«, z tego względu, że państwo członkowskie przewidziało, iż przesłanki wniesienia skargi do sądu właściwego w sprawach karnych oraz zastosowania przepisów procesowych prawa krajowego z dziedziny dostępnych środków zaskarżenia w wypadku oskarżenia o popełnienie czynu karalnego nie podlegają zastosowaniu?

4) W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie wnosi się o udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie:

Czy art. 82 TFUE lub ewentualnie także art. 91 ust. 1 lit. c) TFUE, a także przyjęte na podstawie tych przepisów środki oraz decyzja ramowa […] zezwalają na to, aby zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych i wyroków tudzież środków mających na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego w prawie Unii według uznania państwa członkowskiego – znajdującego wyraz w przyjęciu aktu prawnego, zgodnie z którym przesłanki wniesienia skargi do sądu właściwego w sprawach karnych oraz zastosowania przepisów procesowych prawa krajowego z dziedziny dostępnych środków zaskarżenia w wypadku oskarżenia o popełnienie czynu karalnego nie podlegają zastosowaniu – nie znajdowała zastosowania do decyzji o nałożeniu kary pieniężnej lub grzywny w związku z naruszeniem przepisów o ruchu drogowym, jeżeli w okolicznościach postępowania przed sądem krajowym do wspomnianej decyzji odnoszą się następujące okoliczności:

a) czyn spowodował wypadek w ruchu drogowym, w wyniku którego powstały szkody majątkowe, należy uznać, że został popełniony w sposób zawiniony i że jest karalny jako naruszenie prawa administracyjnego;

b) w związku z wysokością przewidzianej kary pieniężnej i grzywny decyzja o ich nałożeniu nie może zostać zaskarżona przed sądem, a zainteresowana osoba nie ma możliwości wykazania, iż nie ponosi winy za zarzucony jej czyn;

c) wskazana w decyzji liczba punktów zostaje odebrana jako automatyczny skutek prawomocności decyzji;

d) w ramach wprowadzonego systemu prawa jazdy na punkty, przy wydaniu którego przyznaje się określoną liczbę punktów w celu uwzględnienia popełnionych naruszeń, odebranie punktów w oparciu o niezaskarżalną decyzję o nałożeniu kary również stanowi automatyczny skutek prawny;

e) w razie gdy środek przymusu w postaci odebrania prawa jazdy w związku z utratą prawa do prowadzenia pojazdów silnikowych, które stanowi automatyczny skutek prawny odebrania całej przyznanej na początku liczby punktów, zostaje zaskarżony przed sądem, nie przeprowadza się uprzedniej sądowej kontroli zgodności z prawem niezaskarżalnych decyzji o nałożeniu kary, na mocy których punkty zostały odebrane".

3. Odpowiedź TS na pytania prejudycjalne

Trybunał uznał cały wniosek prejudycjalny za niedopuszczalny z powodu braku swojej właściwości do jego rozpoznania. Trybunał zbadał swą właściwość odrębnie wobec: 1) wniosku o wykładnię art. 67, 82 i 91 ust. 1 lit. c) TFUE; 2) wniosku o wykładnię konwencji i decyzji ramowej jako aktów prawnych dawnego III filaru; 3) wniosku o wykładnię zasady wzajemnego uznawania orzeczeń; 4) wniosku o wykładnię Protokołu i postanowień Karty Praw Podstawowych UE.

Ad 1) W odniesieniu do przywołanych postanowień Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej Trybunał stwierdził, że *„wszystkie te postanowienia są skierowane wyłącznie do instytucji Unii i żadne z nich nie dotyczy systemu sankcji mających zastosowanie do naruszeń zasad ruchu drogowego*". Dlatego *„nie znajdują one zastosowania w sporze przed sądem krajowym"*.

Ad 2) W odniesieniu do wniosku o dokonanie wykładni postanowień konwencji o zakazie prowadzenia pojazdów oraz decyzji ramowej, Trybunał stwierdził brak swojej właściwości z powodu niezłożenia przez Bułgarię deklaracji o poddaniu się jego jurysdykcji w dawnym III filarze Unii Europejskiej.

Trybunał przypomniał treść art. 10 Protokołu nr 36 w sprawie postanowień przejściowych, stanowiącego załącznik do TFUE. Wynika z niego, że w odniesieniu do aktów prawnych Unii w dziedzinie współpracy policyjnej i współpracy sądowej w sprawach karnych, które zostały przyjęte przed wejściem w życie traktatu z Lizbony, uprawnienia przyznane Trybunałowi na mocy tytułu VI TUE – w wersji sprzed wejścia w życie Traktatu z Lizbony - pozostają niezmienione przez okres pięciu lat po tej dacie, także w przypadku gdy zostały one uznane zgodnie z art. 35 ust. 2 TUE.

Ad 3) Odnosząc się do przywołanej przez sąd krajowy zasady wzajemnego uznawania orzeczeń TS stwierdził:

„...zasada taka z założenia może dotyczyć wyłącznie postępowań o charakterze transgranicznym, dotyczących uznawania i wykonywania orzeczenia w państwie członkowskim innym niż to, w którym zostało ono wydane.

54 W niniejszej sprawie spór przed sądem krajowym jest czysto wewnętrzny. Dotyczy bowiem osoby, która zamieszkuje terytorium Republiki Bułgarii i zaskarżyła decyzję, jaką organy tego państwa członkowskiego ukarały ją w następstwie wypadku w ruchu drogowym, który miał miejsce w tym samym państwie członkowskim. Zatem

interpretacja rzeczonej zasady wzajemnego uznawania jest pozbawiona wszelkiego znaczenia dla rozwiązania tego sporu."

Ad 4) Badając swoją właściwość do dokonania wykładni postanowień Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Trybunał przypomniał, że standardy wynikające z obu wspomnianych aktów prawnych wiążą państwa członkowskie tylko w tych przypadkach, w których stosują one prawo Unii Europejskiej.

Następnie w punktach 58-59 wyroku Trybunał stwierdził:

„58 Zatem w ramach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 267 TFUE, jeżeli przepisy krajowe wchodzą w zakres stosowania prawa Unii, Trybunał powinien dostarczyć wszelkich elementów wykładni koniecznych do oceny przez sąd krajowy zgodności tych przepisów z prawami podstawowymi, jakie w szczególności wynikają z karty (zob. podobnie wyroki: z dnia 29 maja 1997 r. w sprawie C-299/95 Kremzow, Rec. s. I-2629, pkt 15; a także z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie C-256/11 Dereci i in., dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 72).

59 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego nie wynika, aby przepisy krajowe stanowiły środek wdrażający prawo Unii lub wykazywały inne elementy powiązania z tym prawem. Nie została więc stwierdzona kompetencja Trybunału do wydania orzeczenia w przedmiocie odesłania prejudycjalnego w zakresie, w jakim dotyczy ono prawa podstawowego do skutecznej skargi [...]*."*

Tekst wyroku w języku polskim dostępny pod adresem:

http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=Winkow&docid=123602&pageIndex=0&doclang=pl&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=324450#ctx1

*

Sprawa C-192/12 PPU – wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie pytania prejudycjalnego złożonego przez Korkein oikeus (Finlandia) w dniu 24 kwietnia 2012 r. w postępowaniu Melvin West przeciwko Virallinen syyttäjä (kluczowe zagadnienia: europejski nakaz aresztowania, kilkakrotne przekazanie w trybie europejskiego nakazu aresztowania, rozumienie pojęcia „wykonujące nakaz państwo członkowskie")

Do dnia 30 lipca 2012 r. wyrok w sprawie C-192/12 PPU nie został udostępniony na stronie internetowej TS w żadnym znanym mi języku (polskim, angielskim lub niemieckim). Z tego powodu nie mogłam opracować streszczenia tego wyroku. Jednak ze względu na istotne znaczenie praktyczne problemu sformułowanego w pytaniu prejudycjalnym, poniżej przytaczam jego treść oraz adres strony internetowej Trybunału, na której w najbliższej przyszłości zostanie zamieszone tłumaczenie tego wyroku także na język polski.

Czy do celów stosowania art. 28 ust. 2 decyzji ramowej[7] [2002/584/WSiSW] przez "wykonujące nakaz państwo członkowskie" należy rozumieć państwo członkowskie, z którego osoba została pierwotnie przekazana na mocy europejskiego nakazu aresztowania drugiemu państwu członkowskiemu, czy też to drugie państwo członkowskie, z którego osoba ta została przekazana trzeciemu państwu członkowskiemu, do którego obecnie zwrócono się o kolejne przekazanie do czwartego państwa członkowskiego? Czy ewentualnie wymagana jest zgoda obu państw członkowskich?

Adres publikacji wyroku:

http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B192%3B12%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2012%2F0192%2FJ&pro=&lgrec=pl&nat=&oqp=&dates=&lg=&language=pl&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-192%252F12&td=ALL&pcs=O&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=836548

* *
*

[7] Przepis ten stanowi: 2. W każdym przypadku osoba, która została przekazana Państwu Członkowskiemu wydającemu nakaz na mocy europejskiego nakazu aresztowania może, bez zgody wykonującego nakaz Państwa Członkowskiego, zostać przekazana do Państwa Członkowskiego, innego niż wykonujące nakaz Państwo Członkowskie, na mocy europejskiego nakazu aresztowania wydanego za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem w następujących przypadkach:

a) gdy osoba, której dotyczy wniosek, miała możliwość opuszczenia terytorium Państwa Członkowskiego, do którego została przekazana, nie uczyniła tego przed upływem 45 dni od swego ostatecznego zwolnienia lub wróciła na to terytorium po jego opuszczeniu;

b) gdy osoba, której dotyczy wniosek, wyraża zgodę na jej przekazanie do Państwa Członkowskiego, innego niż wykonujące nakaz Państwo Członkowskie, na mocy europejskiego nakazu aresztowania. Zgodę wyraża się przed właściwymi organami sądowymi wydającego nakaz Państwa Członkowskiego i zapisuje się ją zgodnie z prawem krajowym tego Państwa. Zapis sporządza się w sposób jednoznacznie świadczący, że osoba, której to dotyczy, wyraziła ją dobrowolnie i mając pełną świadomość konsekwencji. W tym celu osoba, której dotyczy wniosek, ma prawo do skorzystania z pomocy prawnej;

c) gdy osoby, której dotyczy wniosek, nie obejmuje zasada szczególności zgodnie art. 27 ust. 3 lit. a), e), f) i g).

BII – wybrane sprawy rozpatrywane przez ETS dotyczące pytań prejudycjalnych skierowanych w toku postępowań karnych

Obecnie przed Trybunałem Sprawiedliwości toczy się kilka postępowań prejudycjalnych, w których na wniosek sądów karnych dokonana zostanie wykładnia przepisów prawa unijnego. W szczególności warte odnotowania są 2 pytania prejudycjalne, w tym jedno przedstawione przez polski sąd karny. Ich treść została przytoczona poniżej.

Ponadto nadal trwają postępowania prejudycjalne w sprawach C-399/11, C-396/11 i C-42/11. Treść pytań prejudycjalnych skierowanych do TS w tych sprawach została przedstawiona w POESK za 2011 r.

sprawa C-31/12 – pytanie prejudycjalne Sądu Rejonowego w Zakopanem, skierowane w dniu 23 stycznia 2012 r. w toku postepowania karnego Wojciechowi Ziemskiemu i Andrzejowi Kozakowi (kluczowe zagadnienia: gry hazardowe, rozumienie pojęcia „przepis techniczny")

Treść pytania prejudycjalnego[8]:

„Czy przepis art. 1 ust. 11 Dyrektywy 98/34/WE z dnia 22 czerwca 1998 roku ustanawiającej procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego powinien być interpretowany w ten sposób, że do przepisów technicznych, których projekty powinny zostać przekazane Komisji, zgodnie z art. 8 ust. 1 wymienionej Dyrektywy, należy także przepis ustawowy, który definiuje pojęcia i zakazy ustawowe opisane i ujęte w art. 29 ustawy z dnia 19 listopada 2009 roku o grach hazardowych (Dz.U. Nr 201, poz. 1540 ze zm.)."

*

sprawa C-60/12 – pytanie prejudycjalne sądu w Pradze, skierowane dnia 27 lutego 2012 r. w toku postępowania zainicjowanego odwołaniem Mariána Baláža (kluczowe zagadnienia: decyzja ramowa w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym)

Treść pytania prejudycjalnego[9]:

[8] Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=123121&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=115598

[9] Treść pytania prejudycjalnego opublikowana na stronie internetowej Trybunału pod adresem: http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=120875&pageIndex=0&doclang=pl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=115598

„Czy wyrażenie "sąd właściwy także w sprawach karnych", zawarte w art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym (zwanej dalej „decyzją ramową") należy interpretować jako autonomiczne pojęcie prawa Unii Europejskiej?

a) W wypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, jakie ogólne przesłanki powinien spełniać sąd państwa, który może z inicjatywy osoby zainteresowanej rozpatrzyć jej sprawę w odniesieniu do orzeczenia wydanego przez organ niesądowy (organ administracyjny), aby móc uznać ten sąd za "sąd właściwy także w sprawach karnych" w rozumieniu art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej?

b) Czy austriacki Unabhängiger Verwaltungssenat (sąd administracyjny) może zostać uznany za "sąd właściwy także w sprawach karnych" w rozumieniu art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej?

c) W wypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze, czy wyrażenie "sąd właściwy także w sprawach karnych" w rozumieniu art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej powinno być interpretowane przez właściwy organ państwa wykonującego zgodnie z prawem państwa wydającego w rozumieniu art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej, czy też zgodnie z prawem państwa wykonującego?

Czy "możliwość skierowania sprawy do rozstrzygnięcia" przez "sąd właściwy także w sprawach karnych" w rozumieniu art. 1 lit. a) pkt iii) decyzji ramowej występuje także w sytuacji, gdy osoba zainteresowana nie może bezpośrednio skierować sprawy do rozstrzygnięcia przez "sąd właściwy także w sprawach karnych", lecz musi najpierw zaskarżyć orzeczenie organu niesądowego (organu administracyjnego), przy czym wniesienie środka zaskarżenia skutkuje utratą skuteczności przez to orzeczenie oraz wszczęciem zwyczajnego postępowania przed tym samym organem, a jedynie orzeczenie wydane w takim zwyczajnym postępowaniu może zostać zaskarżone do "sądu właściwego także w sprawach karnych"?

Czy w celu stwierdzenia, że występuje "możliwość skierowania sprawy do rozstrzygnięcia" niezbędne jest ustalenie, czy środek zaskarżenia rozpoznawany przez "sąd właściwy także w sprawach karnych" jest środkiem odwoławczym (środkiem zaskarżenia orzeczenia nieostatecznego) czy też nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia (środkiem zaskarżenia orzeczenia prawomocnego), a także czy "sąd właściwy także w sprawach karnych", rozpoznając taki środek zaskarżenia, jest właściwy do badania zarówno okoliczności faktycznych, jak i prawnych?”

* *
*

Akty prawne Unii Europejskiej przyjęte w dziedzinie Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych w pierwszym półroczu 2012 r.

W dniu 22 maja 2012 r. została przyjęta **dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym** (Dz. Urz. L 142 z 1.6.2012 r., s. 1 i n.). Dyrektywa odnosi się wyłącznie do podejrzanych i oskarżonych. Nie reguluje uprawnień pokrzywdzonych w doniesieniu do prawa do informacji. Termin wykonania dyrektywy przez państwa członkowskie określono na dzień 12 czerwca 2014 r.

Tekst dyrektywy w języku polskim:
http://eur-lex.europa.eu/Result.do?arg0=informacji&arg1=karnym&arg2=&titre=titre&chlang=pl&RechType=RECH_mot&idRoot=3&refinecode=LEG*T1%3DV112%3BT2%3DV1%3BT3%3DV1&Submit=Szukaj

Dyrektywa 2012/13/UE to drugi akt prawny z pakietu dyrektyw, jakie mają regulować na poziomie unijnym uprawnienia procesowe oskarżonych. Pierwszym przyjętym instrumentem jest **dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym** (Dz. Urz. L 280 z 26.10.2010 r., s. 1 i n.).

Tekst dyrektywy w języku polskim:
http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=525265:cs&lang=pl&list=525265:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=tłumaczenia~karnym~&checktexte=checkbox&visu=#texte

WYBRANE PIŚMIENNICTWO NA TEMAT PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ ZA OKRES 1 stycznia - 30 czerwca 2012 r.

I. Książki:

1. Barwina Z., *Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych*, Warszawa 2012;
2. Grzelak A., Królikowski M., Sakowicz A., *Europejskie prawo karne*, Warszawa 2012.

II. Artykuły i rozprawy:

1. Banach-Gutierrez J. B., *Some Reflections on the Concept of Due Process: What Kind of "Doing Justice" is emerging in Contemporary Criminal Proceedings?* New Journal of European Criminal Law 2012, nr 1;
2. Bieńkowska E., *Europejski Trybunał Sprawiedliwości o mediacji w sprawach przemocy w rodzinie*, Prokuratura i Prawo 2012, nr 4;

3. Gaweł E., *Europejski nakaz dowodowy (w:) Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, tom XXVII, red. L. Bogunia, Wrocław 2011;
4. Inghelram J.F.H., *Judicial review of investigative acts of the European anti-fraud office (OLAF): A search for a balance*, Common Market Law Review 2012, nr 2;
5. Kamuda D., Oleksiewicz I., *Projekt systemu wymiany informacji dotyczących przestępstw lub wykroczeń związanych z bezpieczeństwem w ruchu drogowym Unii Europejskiej*, Paragraf na drodze 2012, nr 2;
6. Kmiecik R., *Skazanie za granicą na karę dożywotniego pozbawienia wolności a procedura exequatur w Polsce*, Palestra 2012, nr 3-4;
7. Kołodziejski P., *Doręczenia w obrocie międzynarodowym w sprawach karnych*, Prokuratura i Prawo 2012, nr 4;
8. Krzysztofiuk G., Europejski nakaz dochodzeniowy, Prokuratura i Prawo 2012, nr 2;
9. Lach A., *Orzeczenia in absentia w europejskiej współpracy w sprawach karnych*, Europejski Przegląd Sądowy 2012, nr 6;
10. Schumann S., Bruckmüller K., Soyer R., *Assessing Pre-Trial Access to Legal Advice – Results of a Comparative Legal and Empirical Study*, New Journal of European Criminal Law 2012, nr 1;
11. Serzysko A., *Administrative and Criminal Sanctions in Polish Law*, eucrim 2012, nr 1;
12. Stefański R.A., *Uznawanie zagranicznych orzeczeń o zakazie prowadzenia pojazdów*, Prokuratura i Prawo 2012, nr 2.